

Pohřebnictví

Otázky a odpovědi

Obsah:

1 Nájemci hrobových míst

- 1.1 Musím být nejprve dědicem hrobového zařízení, abych mohl pokračovat po smrti nájemce hrobového místa v nájemním právu?
- 1.2 Jak je to s hroby vyplacenými na dobu trvání hřbitova nebo dokonce na „věčné časy“? Lze takovému uživateli hrobového místa nabídnout pouze smlouvu o nájmu nebo se můžeme dohodnout jinak a jeho požadavek na bez úplatnost respektovat?

2 Novela zákona o pohřebnictví

- 2.1 Kdy nabyla novela právní účinnosti?
- 2.2 Jaká práva má podle novely zákona o pohřebnictví vypravitel pohřbu?
- 2.3 Novela stanovuje minimální požadavky na slušný pohřeb — jaké konkrétně to jsou?
- 2.4 Nové požadavky platí pro úpravu mrtvých lidských těl. Jaké požadavky to jsou?
- 2.5 Jaké rakve se mohou v souladu s novelou zákona používat, a jaké ne? Znamená to, že si lidé musí připlatit za dřevěné rakve? Nebude tu pak stále prostor pro podvody s rakvemi spočívající v tom, že pohřební služba dřevěnou rakev předprodá jiným pozůstalým?
- 2.6 Nově je zakázáno provádět úpravy mrtvých lidských těl bez předchozího souhlasu zemřelého či bez souhlasu osob zemřelému blízkých — to se dříve dělalo **bez souhlasu**?
- 2.7 V některých médiích se objevila informace, že nyní může být umožněno muslimům vykonávat pohřby bez rakví. Kde je to povolené?
- 2.8 Jak můžeme v duchu novely pohlížet na výstavu Bodies v ČR?
- 2.9 V novele zákona jsou stanoveny přestupky v pohřebnictví. V případě právnických osob jsou tyto přestupky stanoveny poprvé?
- 2.10 Jak přesně nyní funguje kontrola pohřebních služeb ze strany MMR? Řeší situace, na které je upozorní ČOI a další orgány, nebo ministerstvo aktivně provádí kontroly samo? Funguje MMR i jako ombudsman pozůstalých, tedy, že se na orgán v rámci MMR mohou lidé obracet?
- 2.11 Jak se zamezuje záměně lidských pozůstatků, ke které dříve docházelo? Jak časté tyto záměny jsou?
- 2.12 Jak často dochází k případům, kdy se s lidskými ostatky špatně zachází ze strany pohřebních služeb? Dostávají za to pokuty?
- 2.13 Chcete zavádět evidence zemřelých, pohřebních aut i hrobů? Ví se alespoň odhadem, kolik hrobů v ČR je?
- 2.14 Jaké největší změny přinesla novela zákona o pohřebnictví?
- 2.15 Je v novele zakotvená možnost pohřbívání embryí?
- 2.16 Může se někdo z pozůstalých pod dohledem kvalifikovaného hrobníka podílet na vykopání hrobu jako asistent?
- 2.17 Jak je na tom Česká republika v porovnání s ostatními státy Evropy ohledně regulace reklamy na pohřební **služby**?
- 2.18 Kdo zaplatí za pohřeb a služby k němu vázané v případě, že nezaplatí pozůstalí? V čem jsou významné změny před novelou a po novele zákona v oblasti zásahu obcí do pohřbů? Jak fungovalo zajištění pohřbu obcí?

3 Poskytovatelé zdravotních služeb

- 3.1 Za jakých podmínek smí nebo má poskytovatel zdravotních služeb uložit plod po potratu do odpadu?
- 3.2 Jak má poskytovatel zdravotních služeb zacházet s mrtvě narozenými dětmi?

- 3.3 Jakým způsobem je možné přepravovat jiné lidské pozůstatky ze zdravotnického zařízení do místa pohřbení? Mohla by si např. matka jako vypravitelka pohřbu odnést mrtvý plod třeba v tašce? Nebo se zde postupuje jen dle § 9 zákona o pohřebnictví, dle kterého je možná přeprava po pozemních komunikacích jen ve vozidlech zvláštního určení? Důvodová zpráva k § 9 říká, mimo jiné, že "zákon neupravuje převážení lidských pozůstatků po pozemních komunikacích koňmo, lafetou nebo přenášení lidských pozůstatků po pozemních komunikacích pěší chůzí, neboť tento druh konduktu, omezený svou povahou k přemístění na krátkou vzdálenost, není nutně vykonáván provozovatelem pohřební služby, ale může být svěřen blízkým osobám zemřelého a má především obřadní charakter". Je toto myšleno všeobecně nebo jen např. na nějaké státní pohřby nebo smuteční průvod z kostela na hřbitov? Neumíme si v nemocnici představit, že bychom matce vydali mrtvý plod a ona jej někde odložila, aniž by jej řádně pohřbila.
- 3.4 Máme se jako původci zdravotnického odpadu nadále řídit metodikou pro nakládání s odpady ze zdravotnických zařízení (Státní zdravotní ústav, 2016)? Ta nám nařizuje produkt potratu do ukončeného dvanáctého týdne těhotenství spálit ve spalovně zdravotnického odpadu pod katalogovým číslem 18 01 02 Části těla a orgány O/N v režimu zákona **o odpadech**?
- 3.5 § 91 zákona 372/2011 Sb. o zdravotních službách: Plody po potratu, které nebyly jako jiné lidské pozůstatky vydány k pohřbení postupem podle zákona o pohřebnictví, se zpopelňují v krematoriu odděleně od anatomicko-patologického odpadu, a to na základě smlouvy uzavřené mezi poskytovatelem a provozovatelem krematoria. Je možné tyto plody po potratu zpopelňovat hromadně, nebo je nutné každý jednotlivý plod po potratu zpopelnit samostatně?
- 4 Provozování krematorií**
- 4.1 Můžeme jako provozovatelé krematoria spalovat anatomicko-patologický odpad?
- 5 Provozování pohřebišť**
- 5.1 Jaký je správný postup při vedení evidence hřbitova? Ve formě svázané knihy či v elektronické podobě s roční frekvencí výtisku a svázání? Tyto možnosti dává obcím na výběr vzorový řád veřejného pohřebiště Ministerstva pro místní rozvoj, konkrétně jeho čl. 5 odst. c).
- 5.2 Je povinnost evidovat do hřbitovní vázané knihy údaje o nájemci, nájemní smlouvě a hrobovém zařízení, pokud jsou evidovány jinou formou?
- 5.3 Řešíme na krajském úřadě dotaz občana, který by si přál být pohřben na pohřebišti v obci, ke které má citový vztah, nicméně není jejím občanem.
- 5.4 Jaký je rozdíl mezi hrobem a hrobkou?
- 5.5 Jak máme nakládat s opuštěnou hrobkou jako provozovatelé pohřebiště?
- 5.6 Došlo po novele zákona o pohřebnictví ke změně při uzavírání nájemní smlouvy k hrobovému místu?
- 5.7 Jak mám postupovat, když jsem vlastníkem staré hrobky a chtěl bych ji darovat obci? Současně mám uzavřenou příslušnou smlouvu o nájmu hrobového místa na městském hřbitově.
- 5.8 Hřbitovní knihu vedeme v elektronické podobě a tiskneme ji zhruba jednou za rok. Máme tisknout pouze evidenci hrobových míst, u nichž v daném období došlo k pohřbení či uložení urny? Nebo máme tisknout celou sestavu za hrobová místa (např. 1 000 míst), byť tu většiny z nich nedošlo k uložení ostatků?
- 5.9 Může mít město uzavřenou smlouvu na výkop hrobu přímo s hrobníkem? Pokud ano, má se platba za tuto službu uskutečnit prostřednictvím města, které poté službu hrobníkovi proplatí? Nebo je možné, aby objednatel služby odvedenou práci zaplatil přímo hrobníkovi, který by neměl uzavřenou smlouvu s městem a podnikal by na základě živnostenského listu?
- 6 Provozování pohřebních služeb**
- 6.1 Kdo stanoví, že lepenka použitá k výrobě konečných rakví je pětivrstvá nebo jen dvouvrstvá?
- 6.2 Bylo by možné vydat stanovisko MMR ke značení konečných rakví tak, aby bylo jednoznačné, že jeden štítek musí být na takové rakvi umístěn i zvenčí? Provozovatelé pohřební služby, krematoria a pohřebiště si budou moci vzájemně pohlídat, že se používají konečné rakve, aniž by je museli otevírat.
- 6.3 Můžeme mít jako poskytovatelé sociálních služeb uzavřenou smlouvu s provozovatelem pohřební služby?
- 6.4 Jak máme postupovat při přepravě lidských pozůstatků do států, které neratifikovaly mezinárodní dohody o repatriaci?

- 6.5 Hodlám v pohřebnictví podnikat, kde prosím získám diplomy pro koncesi k provozování pohřební služby?
- 6.6 Jak to, že pohřební služby provádějí převozy na pitvu a z pitvy částečně zadarmo?
- 6.7 Potíže se zdravotnickými transporty prostřednictvím pohřební služby nastávají, pokud zemřelý nebyl pojištěn u žádné zdravotní pojišťovny. Budeme mít takový převoz uhrazený?
- 6.8 Obce nevědí, co mají požadovat po pohřební službě v případě pohřbu do země/hrobky. Existuje pro obce nějaká **metodika**?
- 6.9 Pohřební služba má správci hřbitova předat identifikaci zemřelého, jak tuto povinnost splnit, když na malém úřadu není nikdo **přítomen**?
- 6.10 Evidenční kniha pohřební služby — v roce 2018, kdy je téměř veškerá evidence vedena elektronicky, je požadavek na fyzicky vázanou knihu nesmyslný. Nedává smysl zapisovat údaje fyzicky a současně i elektronicky.
- 6.12 Podle platné legislativy nemohou mít pohřební služby chladicí zařízení umístěné v nemocnici.

7 Sociální pohřby

- 7.1 Jak požádat Ministerstvo pro místní rozvoj o úhradu nákladů na sociální pohřeb?
- 7.2 Je úhrada nákladů na sociální pohřeb dotací?
- 7.3 Proč zpracování žádosti obce o refundaci účelně vynaložených nákladů za slušné pohřbení na MMR není vázáno správní lhůtou 60 dnů?
- 7.4 V jakém případě může občan požádat o zajištění sociálního pohřbu?
- 7.5 Jak se zaměstnanec obce o tělu zemřelého dozví?
- 7.6 Jaký je postup v případě opuštěného zemřelého cizince na území ČR?
- 7.7 Co všechno musí obec v souvislosti s agendou sociálních pohřbů zajistit?
- 7.8 Jak takový sociální pohřeb prakticky a konkrétně probíhá?
- 7.9 Obci jako vypraviteli pohřbu nabízí v některých případech soudní komisař po zůstaviteli „majetek nepatrné hodnoty“.
- 7.10 Musíme na obcích zajistit pohřbení i mrtvě narozeného dítěte?
- 7.11 Jak bude posuzována situace u obcí, které jsou vlastníky a provozovateli veřejných pohřebišť?
- 7.12 Jakým způsobem bude MMR postupovat při náhradě účelně vynaložených nákladů, jejichž některá povinná dílčí položková část nemohla být obcí fakticky realizována, a tedy ani doložena?
- 7.13 Jakým způsobem a při předložení kterých dokladů či podkladů může obec uplatnit nájemné jako dílčí část nároku (pohledávky) v případě zemřelého bez dědiců u MMR? Když dílčí náklad nájemného povinně stanovený vyhláškou nemohl být z objektivních důvodů vynaložen?
- 7.14 Je možné aplikovat ustanovení § 19 odst. 3 zákona o zadávání veřejných zakázek na sociální pohřby?
- 7.15 Na základě likvidace dědictví byla uspokojena pouze část nákladů města na pohřeb. Má obec při likvidaci dědictví právo na náhradu vynaložených nákladů od **MMR**?
- 7.16 Jak nakládat s urnami ze sociálních pohřbů?
- 7.17 Lze sociální urnu ze hřbitova pozůstalým vydat bez vědomí provozovatele pohřebiště?
- 7.18 Jakou podobu může mít hrobová deska, kterou obec opatří hrobové místo v případě Sociálního pohřbu?
- 7.19 Komu přísluší dohledání osoby blízké a oznámení úmrtí? Jaká je role obce?
- 7.20 Musí obec v souvislosti se zajištěním sociálního pohřbu vypisovat výběrové řízení.
- 7.21 Našel jsem v parku u odpadkového koše dvě urny, na kterých je pouze vyražené jakési číslo. Jiné údaje jsou nečitelné. Komu je mám odevzdat?

8 Vypravitelé pohřbů

- 8.1 Jak postupovat při žádosti o vydání pozůstatků po potratu.
- 8.2 Kopání hrobu
- 8.3 Pohřbení metodou kompostace

1 Nájemci hrobových míst

1.1 Musím být nejprve dědicem hrobového zařízení, abych mohl pokračovat po smrti nájemce hrobového místa v nájemním právu?

Ministerstvo pro místní rozvoj na základě upozornění Notářské komory České republiky ze dne 16. listopadu 2017 vyzývá všechny provozovatele pohřebišť, aby respektovali nový postup při přechodu nájmu hrobového místa, který je upraven v § 25 odst. 5 zákona o pohřebnictví. Toto ustanovení nadále předpokládá přechod tohoto nájmu na osoby uvedené v zákoně, resp. na osobu, kterou si zůstavitel zvolil, a teprve není-li těchto osob, přechází nájem na dědice, ale mimo řízení o pozůstalosti.

Nesprávný je takový postup hřbitovních správ při přechodu nájmu hrobového místa, podle kterého, aby byli ochotni uzavřít s dědicem novou smlouvu o nájmu hrobového místa a aby vůbec umožnili pozůstalým pohřbení nebo uložení urny s popelem zůstavitele do hrobu, vyžadují předložit rozhodnutí o dědictví.

Zejména u exponovaných hřbitovů a cenných hrobů nebo hrobek provozovatel pohřebiště porušuje tímto nezákonným postupem znění § 25 odst. 5 zákona o pohřebnictví (který řeší přechod nájmu hrobového místa, neurčil-li nájemce jinak, na manžela nájemce, není-li ho, na jeho děti, není-li jich, na jeho rodiče, není-li jich, na jeho sourozence; nežijí-li, pak na jejich děti; není-li přechod práva nájmu na žádnou z těchto osob možný, přechází právo nájmu na dědice zemřelého). Nelze podmiňovat uzavření nájemní smlouvy k hrobovému místu tím, že nájemní právo přechází pouze na dědice hrobového zařízení, i když původně bylo ve vlastnictví zůstavitele, který měl toto hrobové místo pronajaté.

Vedoucí oddělení pohřebnictví Ministerstva pro místní rozvoj dne 20 listopadu 2017 o tomto chybném postupu zejména Správy pražských hřbitovů (alespoň některých správ) osobně informoval Magistrát HMP, konkrétně radního odpovědného za pohřebnictví, pana Daniela Hodka. Dne 22. listopadu 2017 na pravidelné poradě MMR se zástupci krajských úřadů byli s tímto upozorněním MMR a Notářské komory České republiky seznámeni bez jakýchkoli námitek všichni zástupci krajských úřadů České republiky.

1.2 Jak je to s hroby vyplacenými na dobu trvání hřbitova nebo dokonce na „věčné časy“? Lze takovému uživateli hrobového místa nabídnout pouze smlouvu o nájmu nebo se můžeme dohodnout jinak a jeho požadavek na bez úplatnost respektovat?

V případě, že lze dohledat „list o zakoupení místa na hrob“ nebo potvrzení o složení poplatku, zápis ve hřbitovní nebo farní knize, v kronikách obce, obsahující právo na pohřbení po dobu trvání hřbitova nebo na „věčné časy“, je možné s uživatelem hrobového místa uzavřít smlouvu o výpůjčce, výprose dle občanského zákoníku, nebo nájemní smlouvu dle zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví (ustanovení § 25). V každé z těchto smluv je vhodné uvést, že za nepřetržité právo na pohřbení do hrobu byl složen poplatek při jeho zřízení na dobu trvání hřbitova a dále se již platí jen za služby hřbitovní (pokud je provozovatel poskytuje).

2 Novela zákona o pohřebnictví

2.1 Kdy nabyla novela právní účinnosti?

Novela nabyla účinnosti od 1. 9. 2017.

2.2 Jaká práva má podle novely zákona o pohřebnictví vypravitel pohřbu?

Povinností provozovatele pohřební služby je dotázat se vypravitele pohřbu, zda rozhoduje o pohřbu a hrobu dle předchozího přání zemřelého. Dále by s ním měl provozovatel pohřební služby před uzavřením každé smlouvy prodiskutovat všechny právní otázky, které vznikají v souvislosti s pohřbem. Zejména to, jak má být tělo upraveno, a typ pohřbu. Klienti mají být informováni o možnostech zajištění pohřbu s přihlédnutím k náboženskému či jinému přesvědčení zemřelého a o možnostech účasti na zajištění pohřbu, které přicházejí v úvahu. Během sjednávání pohřbu by si současně měli být pozůstalí vědomi toho, že existuje několik možností úpravy těla zemřelého, více variant jeho oblékání a ukládání do rakve.

2.3 Novela stanovuje minimální požadavky na slušný pohřeb — jaké konkrétně to jsou?

Mezi konkrétní požadavky patří zejména vypravení pohřbu dle přání zemřelého nebo alespoň dle přání osob jemu nejbližších nebo minimálně dle místních zvyklostí. Dále nelze upustit od úpravy lidských pozůstatků (umývání, holení, stříhání a kosmetické úpravy), oblečení alespoň do rubáše, ideálně z přírodních materiálů a uložení těla zemřelého do konečné rakve dle normy ČSN č. 493 160. Nekoná-li se pohřbení v den úmrtí, musí být rakev s tělem zemřelého následně umístěna v chladícím zařízení, od osmého dne po úmrtí pak do mrazicího zařízení při dodržení zákonem stanovené teploty obou zařízení. Minimalizováno by mělo být také ukládání těl v transportních vacích do konečných rakví. Přeprava rakve dvěma zaměstnanci pohřební služby je možná jen v pohřebním vozidle evidovaném v registru vozidel. Pohřební služba nesmí neoprávněně účtovat vypraviteli pohřbu přepravu na pitvu a z pitvy. Následné pohřbení do země musí být realizováno v konečné rakvi do hrobu nebo do hrobky na řádně provozovaném veřejném pohřebišti s dokladem o pohřbení. Po zpopelnění musí být veškerý popel uložen do pevné uzavíratelné urny s označením, a ta musí být uložena do řádného úložiště urn, hrobu nebo hrobky, případně může být popel rozptýlen či proveden vsyp, vše s nezbytným dokladem o uložení zpopelněných ostatků.

2.4 Nové požadavky platí pro úpravu mrtvých lidských těl. Jaké požadavky to jsou?

V původním znění zákona o pohřebnictví nebyly stanoveny požadavky na místnost pro úpravu těl zemřelých. Provozovatelé ji vůbec nemuseli mít k dispozici. Úprava těla probíhala často zcela legálně nedůstojně na chodbách, v márnicích či uzavřených dvorcích provozoven pohřebních služeb pod širým nebem přímo v konečné rakvi, aniž by bylo tělo zemřelého umyto a oblečeno do šatů či rubáše. Šaty bývaly nezřídka na tělo pouze položeny, zejména pokud se jednalo o pohřeb žehem bez obřadu a vypravitel pohřbu neměl zájem tělo před zpopelněním vidět (a tudíž zkontrolovat objednané služby).

2.5 Jaké rakve se mohou v souladu s novelou zákona používat, a jaké ne? Znamená to, že si lidé musí připlatit za dřevěné rakve? Nebude tu pak stále prostor pro podvody s rakvemi spočívající v tom, že pohřební služba dřevěnou rakev předprodá jiným pozůstalým?

Nikoli, za dřevěné rakve si lidé nemusí připlácet. I nadále si mohou vybírat z nabídek pohřebních služeb také rakve papírové nebo z ratanu. Ustanovení § 2 písm. j) směřuje k jednoznačnému výkladu, že nově zavedený požadavek na splnění ekologických parametrů konečných rakví se dotýká na prvním místě jejich výrobců — aby se mohla rakev nazývat rakví sloužící k pohřbení, musí být vyrobena dle zákonných a technických požadavků, zejména pokud jde o pevnost a odpovídající nosnost.

Provozovatelům pohřebních služeb zákon v uvedeném ustanovení vlastně pouze stanovuje, že konečné rakve nesplňující stanovené parametry nebudou moci při sjednávání pohřbů nabízet.

Vždy budou mezi námi podvodníci a vždy budou mezi námi škůdci. Ale na základě podnětu vypravitele pohřbu nebo namátkové kontroly budou jako podvodníci označeni a jako škůdci jim bude vyměřen trest.

2.6 Nově je zakázáno provádět úpravy mrtvých lidských těl bez předchozího souhlasu zemřelého či bez souhlasu osob zemřelému blízkých — to se dříve dělo bez souhlasu?

Ano, to se dříve dělo bez souhlasu osob blízkých zemřelému. Provozovatel pohřební služby tyto náklady vypraviteli naúčtoval a truchlící rodina uhradila, aniž by znala detaily všech provedených úkonů. Bez příkazní smlouvy se pak zpětně těžko dokazuje, co a kdo to (ne)přikázal.

2.7 V některých médiích se objevila informace, že nyní může být umožněno muslimům vykonávat pohřby bez rakví. Kde je to povolené?

Pohřbívání bez rakví, tj. v rituálním židovském nebo muslimském šátku, je zakázané na veřejných pohřebištích a povolené pouze na pohřebištích neveřejných (např. židovských nebo muslimských hřbitovech) po předchozím schválení místně příslušného krajského úřadu a krajské hygienické stanice.

2.8 Jak můžeme v duchu novely pohlížet na výstavu Bodies v ČR?

Výstava Bodies je legální, pokud vystavovatel doloží, že vystavované lidské exponáty byly za svého života dobrovolnými dárci, nikoli trestanci odsouzenými na smrt.

2.9 V novele zákona jsou stanoveny přestupky v pohřebnictví. V případě právnických osob jsou tyto přestupky stanoveny poprvé?

Ano, poprvé lze potrestat nejen zaměstnance pohřební služby, ale také samotného provozovatele, tedy podnikající fyzickou osobu, živnostníka.

2.10 Jak přesně nyní funguje kontrola pohřebních služeb ze strany MMR? Řeší situace, na které je upozorní ČOI a další orgány, nebo ministerstvo aktivně provádí kontroly samo? Funguje MMR i jako ombudsman pozůstalých, tedy, že se na orgán v rámci MMR mohou lidé obracet?

MMR řeší jak situace na základě podnětů ČOI a dalších orgánů dozoru, a zároveň je v dozorové činnosti samo aktivní. V první instanci hledáme u podnikatelů v pohřebnictví reálné odpovědi na otázky:

Vystavujete těla podle předpisů?

Nesjednáváte pohřby v nemocnici?

Nabízíte místnost pro úpravu bezplatně?

Umožňujete pozůstalým umýt si ruce a použít toaletu?

Jak se chováte k pozůstalým?

Nedotýkáte se jejich mravního cítění?

Zpopelňujete nebo pohřbíváte na hřbitovech pouze lidské pozůstatky?

MMR i dále vyřizuje uplatněné nároky na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Pro řešení sporů mezi krajskými úřady a obcemi je zřízena rozkladová komise.

2.11 Jak se zamezuje záměně lidských pozůstatků, ke které dříve docházelo? Jak časté tyto záměny jsou?

Záměny těl zemřelých by měl minimalizovat postup, kdy lékař tělo označí již během prohlídky. Dozorovým orgánem je Ministerstvo zdravotnictví. Statistika se centrálně nevede. Na základě soustavného monitoringu tisku se jedná odhadem asi o deset případů ročně.

2.12 Jak často dochází k případům, kdy se s lidskými ostatky špatně zachází ze strany pohřebních služeb? Dostávají za to pokuty?

Statistika nebyla v minulosti vedena a za tyto nekalé praktiky se pokuty do 31. 8. 2017 nevyměřovaly. Podstatné je, že k tomu dochází. Je proto nezbytné zpřísnit kontroly a exemplárně potrestat viníky.

2.13 Chcete zavádět evidence zemřelých, pohřebních aut i hrobů? Ví se alespoň odhadem, kolik hrobů v ČR je?

Nechceme zavádět evidenci zemřelých, která již dávno existuje na Úřadu zdravotnických informací a statistiky, ale chceme postupně zavádět evidenci pohřbených na území České republiky. Provozovatelé krematorií a pohřebišť doklady o pohřbení nikam dosud nezasílají. Přitom ne všichni zemřelí na našem území jsou u nás pohřbeni a naopak, někteří čeští občané zemřelí v zahraničí chtějí být pohřbeni ve své domovině. Odhadem je v ČR celkem 15 milionů provozovaných hrobových míst (včetně urnových), což je zároveň asi počet všech zemřelých za posledních 100 let na našem území.

2.14 Jaké největší změny přinesla novela zákona o pohřebnictví?

Cílem novely zákona o pohřebnictví a řady dalších zákonů je posílení státního dozoru v pohřebnictví, specifikace působnosti obcí a krajů ve vztahu k provozování veřejných pohřebišť a zajišťování pohřbení a nová úprava kvalifikačních požadavků pro výkon podnikatelských činností, což povede k zajištění ochrany práv zesnulých a důstojnému nakládání s jejich pozůstatky. Rodičům je také umožněno pohřbít potracené dítě.

Novela zákona o pohřebnictví řeší mimo jiné minimální výrobní parametry rakví. Dříve někde využívaná nejlevnější varianta papundeklových krabic je nadále neúnosná.

Zejména při převozu lidských pozůstatků ve značném stádiu rozkladu hrozí ohrožení veřejného zdraví. Změna spočívá v zavedení povinnosti užívat pouze rakve s hygienicky a ekologicky příznivějšími parametry vyrobené podle platných technických norem.

Všechny navrhované změny vyšly z poznatků patnáctileté aplikační praxe zákona o pohřebnictví.

2.15 Je v novele zakotvená možnost pohřbívání embryí?

Možnost pohřbívání embryí novela zákona neřeší, nově upřesňuje zacházení s mrtvě narozenými dětmi a plody po potratu. Jejím cílem je zajistit důstojné nakládání s těly mrtvě narozených dětí shodně jako s jiným mrtvým lidským tělem a v případě zájmu rodičů umožnit za určitých podmínek také pietní nakládání s plody po potratech, k nimž dojde ve zdravotnických zařízeních, a jejich následné pohřbení.

2.16 Může se někdo z pozůstalých pod dohledem kvalifikovaného hrobníka podílet na vykopání hrobu jako asistent?

Každý má právo při respektování řádu pohřebiště vykopat hrob a pod dohledem kvalifikované osoby pohřbít zesnulého.

2.17 Jak je na tom Česká republika v porovnání s ostatními státy Evropy ohledně regulace reklamy na pohřební služby?

Dřívější stav byl naprosto tristní. Představte si situaci, kdy příbuzný po nehodě leží na JIP a má třeba jen malé naděje na přežití a cestu z JIP lemují v areálu nemocnice reklamy na pohřební služby. Tento zcela necitlivý stav jsme museli změnit. Nyní reklama na tyto služby nesmí být v areálech nemocnic a domovů pro seniory, nemá být adresná (e-mail, direct mail apod.). Jinak máme standardní regulaci reklamy v oblasti pohřebnictví, která je zcela v souladu s přejatou evropskou technickou normou pro pohřební služby.

2.18 Kdo zaplatí za pohřeb a služby k němu vázané v případě, že nezaplatí pozůstalí? V čem jsou významné změny před novelou a po novele zákona v oblasti zásahu obcí do pohřbů? Jak fungovalo zajištění pohřbu obcí?

Zejména v důsledku zrušení plošně vypláceného pohřebného dochází v České republice od roku 2010 k růstu počtu tzv. sociálních pohřbů, neboť příbuzní se k zemřelému nejsou povinni znát nebo se o jeho úmrtí od Policie ČR nedozví včas, popřípadě jim tato informace není sdělena vůbec. Náklady pohřbu nese poté obec, ve které osoba zemřela, potažmo dědic, nebo — ve většině případů — stát.

Obec je podle zákona o pohřebnictví povinna zajistit pohřbení slušným způsobem (tzv. „pohřbívací povinnost“), nesjedná-li je ve lhůtě 96 hodin od oznámení úmrtí žádná fyzická nebo právnická osoba. Obec má přitom právo na úhradu účelně vynaložených nákladů vůči dědicům nebo vůči státu. Slušný pohřeb vymezuje od 1. září 2017 nová vyhláška MMR o postupu obce při zajištění slušného pohřbení. Zajištění slušného pohřbení je navíc nyní v přenesené působnosti obce, to znamená, že obce vypravují pohřeb jménem státu a stát jim na tuto činnost přispívá.

3 Poskytovatelé zdravotních služeb

3.1 Za jakých podmínek smí nebo má poskytovatel zdravotních služeb uložit plod po potratu do odpadu?

Plod po potratu, včetně biologických zbytků potratu, není-li možné je od plodu oddělit, se stává jiným lidským pozůstatkem pouze za předpokladu, že o jeho vydání dobrovolně požádá do 96 hodin od potratu nebo ukončení těhotenství osoba blízká. Jiným lidským pozůstatkem je za těchto podmínek vždy i plod po umělém přerušení těhotenství.

Pokud osoba blízká nepožádá poskytovatele zdravotních služeb, v jehož zdravotnickém zařízení došlo k potratu nebo ukončení těhotenství na žádost ženy nebo ze zdravotních důvodů, o vydání plodu po potratu nebo plodu po umělém přerušení těhotenství, zůstává takový plod odpadem, a to speciálním, který nebude dovolené spalovat společně s odpadem anatomicko-patologickým ve spalovnách poskytovatelů zdravotních služeb. Má být vložen, maximálně spolu s dalšími plody, do samostatného kontejneru, zpopelněn v krematoriu a jeho popel uložen v anonymní urně. To vše na základě příkazní smlouvy poskytovatele zdravotních služeb s provozovatelem krematoria.

Poskytovatelům zdravotních služeb doporučujeme, aby součástí těchto smluv byla i ustanovení o způsobu uložení urn, aby anonymní urna se zpopelněnými ostatky plodů po potratu nezůstala v budově krematoria bezprizorní, ale údaje o ní byly nakonec vedeny ve hřbitovní knize poté, co ji provozovatel krematoria nechá uložit na veřejném pohřebišti do anonymního hrobového místa.

3.2 Jak má poskytovatel zdravotních služeb zacházet s mrtvě narozenými dětmi?

Poskytovatelé zdravotních služeb budou s mrtvě narozeným dítětem zacházet jako s každým jiným tělem zemřelého, tedy podle § 79 až 92 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů; lhůty a postup při zajištění slušného způsobu pohřbení mrtvě narozených dětí obcí pak stanovuje zákon o pohřebnictví a jeho prováděcí právní předpis.

Za náklady pohřbu mrtvě narozeného dítěte může jeho vypravitel čerpat sociální dávku pohřebního, je-li fyzickou osobou. S účinností od 1. ledna 2015 přiděluje matriční úřad mrtvě narozenému dítěti i rodné číslo.

3.3 Jakým způsobem je možné přepravovat jiné lidské pozůstatky ze zdravotnického zařízení do místa pohřbení? Mohla by si např. matka jako vypravitelka pohřbu odnést mrtvý plod třeba v tašce? Nebo se zde postupuje jen dle § 9 zákona o pohřebnictví, dle kterého je možná přeprava po pozemních komunikacích jen ve vozidlech zvláštního určení? Důvodová zpráva k § 9 říká, mimo jiné, že "zákon neupravuje převážení lidských pozůstatků po pozemních komunikacích koňmo, lafetou nebo přenášení lidských pozůstatků po pozemních komunikacích pěší chůzí, neboť tento druh konduktu, omezený svou povahou k přemístění na krátkou vzdálenost, není nutně vykonáván provozovatelem pohřební služby, ale může být svěřen blízkým osobám zemřelého a má především obřadní charakter". Je toto myšleno všeobecně nebo jen např. na nějaké státní pohřby nebo smuteční průvod z kostela na hřbitov? Neumíme si v nemocnici představit, že bychom matce vydali mrtvý plod a ona jej někde odložila, aniž by jej řádně pohřbila.

V souladu s § 5a písm. b) zákona o pohřebnictví poskytovatel zdravotních služeb, v jehož zdravotnickém zařízení došlo k potratu nebo ukončení těhotenství na žádost ženy nebo ze zdravotních důvodů, vydá jiné lidské pozůstatky (plod) k pohřbení, nikoli k přechodnému uložení (zejména nikoli do igelitové tašky). Matka proto nemá právo na vydání plodu, aniž by Vám nejprve nezajistila jeho uložení do konečné, tj. dřevěné a pevně uzavřené, dětské rakve. K tomuto uložení by mohlo dojít například ve "vhodné místnosti" podle § 4 odst. 3 zákona o pohřebnictví pod Vaším dohledem nebo přímo Vašimi zaměstnanci.

Postupovat lze dále dle § 9 zákona o pohřebnictví, dle kterého je možná přeprava lidských pozůstatků (včetně plodů) po pozemních komunikacích jen ve vozidlech zvláštního určení. Do pohřebního vozu se konečná rakev přenese ideálně zaměstnanci pohřební služby nebo pod jejich dohledem. Protože ale obřadní přenášení jiných lidských pozůstatků (plodů) zpravidla v rámci konduktu zákon o pohřebnictví nezakazuje, zvláště ne mimo pozemní komunikace (například na hřbitově), doporučuji Vám přijmout, např. vnitřním předpisem, taková opatření, aby se obřadní průvod — kondukt (a to i pro případ přenášení těl zemřelých dospělých osob) konal mimo areál nemocnice.

3.4 Máme se jako původci zdravotnického odpadu nadále řídit metodikou pro nakládání s odpady ze zdravotnických zařízení (Státní zdravotní ústav, 2016)? Ta nám nařizuje produkt potratu do ukončeného dvanáctého týdne těhotenství spálit ve spalovně zdravotnického odpadu pod katalogovým číslem 18 01 02 Části těla a orgány O/N v režimu zákona o odpadech?

Nikoli. Počínaje dnem 1. září 2017 je Vámi uvedená metodika Ministerstva životního prostředí neúčinná v kap. 4.1.10.3 Patologickoanatomický odpad, kde cituje již neplatné ustanovení § 91 zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. Plod po potratu je právní pojem nezávislý na počáteční délce těhotenství a má být v souladu s novým ustanovením § 91 zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování zpopelněn v krematoriu

odděleně od anatomicko-patologického odpadu jako samostatný biologický materiál. Plod po potratu nesmí být spálen ve spalovně.

3.5 § 91 zákona 372/2011 Sb. o zdravotních službách: Plody po potratu, které nebyly jako jiné lidské pozůstatky vydány k pohřbení postupem podle zákona o pohřebnictví, se zpopelňují v krematoriu odděleně od anatomicko-patologického odpadu, a to na základě smlouvy uzavřené mezi poskytovatelem a provozovatelem krematoria. Je možné tyto plody po potratu zpopelňovat hromadně, nebo je nutné každý jednotlivý plod po potratu zpopelnit samostatně?

V důvodové zprávě k novele tohoto zákona (s. 36, 44 a 54), která mění Vámi citovaný § 91 zákona o zdravotních službách, je k Vaší otázce konstatováno toto:

„Jakmile v zákonné lhůtě 96 hodin od potratu neprojeví nikdo zájem o vydání plodu k pohřbení, bude s ním jako doposud nakládáno provozovatelem krematoria v režimu anatomicko-patologického odpadu pouze s tím rozdílem, že budou hromadně (v jedné rakvi) zpopelňovány pouze plody po potratech, tedy bez přítomnosti jiného odpadu ze zdravotnictví.“

„K tomu se nově stanoví zákonná lhůta 96 hodin, během níž budou mít rodiče právo rozhodnout, zda požádají o vydání těla jejich samovolně potraceného dítěte nebo dítěte, jehož život byl v průběhu těhotenství ze zdravotních důvodů ukončen, k pohřbení. Po jejím marném uplynutí bude možné s těmito plody zacházet jako s anatomicko-patologickým odpadem, ovšem s nově navrženým způsobem — hromadným zpopelněním plodů v krematoriu bez přítomnosti jiného zdravotnického odpadu. Návrh respektuje právo volby rodičů, kteří by chtěli pohřbít svého potomka v rané fázi vývoje, ale poskytovatel zdravotních služeb jim vydání plodu po potratu odmítl s tvrzením, že takový postup by při váze plodu menší než 500 g neměl oporu v zákoně nebo že se od chvíle potracení jedná o část těla pacientky ex vivo, nikoli o samostatný lidský kadáver. V situacích konfliktního těhotenství jde o respektování práva na osobní a rodinný život, do něhož je podle návrhu zařazeno i právo pohřbít každý lidský pozůstatek bez ohledu na jeho stáří.“

„Uvedená varianta neumožňuje zacházet shodně také s plody po potratu, o jejichž pohřbení neprojeví rodiče zájem, vzhledem k výrazně vyšším nárokům na nově vytvořené podmínky pro jejich přechodné uložení v chladicím zařízení, hromadném uložení do dětské rakve a převozu do krematoria.“

Z těchto Citací důvodové zprávy předkladatele zákona vyplývá, že zákonodárce umožnil poskytovatelům zdravotní péče přikázat provozovateli krematoria plody po potratu zpopelňovat hromadně. Blíže viz také prezentaci MMR ze dne 14. září 2017 zveřejněnou na internetových stránkách MMR, obrázek "Bedny pro biologický materiál" a „Metodika MŽP 2016“.

4 Provozování krematorií

4.1 Můžeme jako provozovatelé krematoria spalovat anatomicko-patologický odpad?

Likvidace anatomicko-patologického odpadu (uloženého v anatomických bednách, jednoduchých rakvích nebo klinik boxech) se řídí § 91 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů, který stanovuje, a to pro své účely, co se rozumí pod pojmem anatomicko-patologický odpad.

V § 91 větě první zákona o zdravotních službách je uvedeno: „Části těla odebrané v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb, plodové vejce, plodové lůžko (placenta) nebo těhotenská sliznice, odebrané části těla zemřelého nebo tkáně a buňky, které byly určeny pro výrobu léčiv, k vědeckým, výzkumným nebo výukovým účelům, nebo orgány, tkáně a buňky určené pro použití podle zákonů upravujících nakládání s lidskými orgány, tkáněmi nebo buňkami a nebyly pro tyto účely použity (dále jen „anatomicko-patologický odpad“), se spalují ve spalovně poskytovatele, nemá-li poskytovatel vlastní spalovnu, ve spalovně jiného poskytovatele nebo v krematoriu, a to na základě smlouvy uzavřené s jiným poskytovatelem nebo provozovatelem krematoria.“

Z citovaného ustanovení vyplývá, že primárně se anatomicko-patologický odpad spaluje ve spalovně provozovatele zdravotních služeb. Nemá-li provozovatel vlastní spalovnu, pak se anatomicko-patologický odpad spaluje na základě smlouvy buď ve spalovně jiného provozovatele zdravotních služeb, nebo v krematoriu. Ačkoli se v citovaném ustanovení hovoří o částech lidského těla, je nutno mít na zřeteli, že v praxi se zpravidla jedná o anatomicko-patologický odpad vzniklý ze zdravotních úkonů na pacientech (ex vivo). Nejedná se tedy o lidské pozůstatky (ex mortuo) podle zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o pohřebnictví“).

S ohledem na § 14 odst. 3 písm. a) zákona o pohřebnictví ve spojení s § 91 větě první zákona o zdravotních službách je možné anatomicko-patologický odpad v krematoriu pouze spalovat, nikoli zpopelňovat. Na spalování anatomicko-patologického odpadu nelze aplikovat ustanovení zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

V souvislosti s následným nakládáním s popelem ze spáleného anatomicko-patologického odpadu se neaplikuje ustanovení § 14 odst. 3 písm. e) až h) část věty před středníkem zákona o pohřebnictví. Ustanovení § 14 odst. 3 písm. h) část věty za středníkem se aplikuje přiměřeně, a to tak, že popel vyjmutý z kremační pece po spálení anatomicko-patologického odpadu provozovatel krematoria uloží do společného hrobového místa na veřejném pohřebišti, které je výhradně určené pro deponaci tohoto druhu lidského popela.

Provozovatelé krematorií podle § 15 odst. 2 zákona o pohřebnictví nemohou vést evidenci likvidace (spalování) anatomicko-patologického odpadu v rámci evidence vedené v kremační knize, neboť v této lze vést evidence pouze lidských pozůstatků a lidských ostatků. Provozovatelé krematorií, která spalují anatomicko-patologický odpad, musejí tedy vést odděleně dvě evidence. První evidence dokumentuje zpopelněná těla zemřelých, jiné lidské pozůstatky a lidské ostatky (v samostatné kremační knize žehů) na základě smlouvy s provozovatelem pohřební služby nebo s vypravitelem pohřbu, druhá evidence se týká spalování anatomicko-patologického odpadu (v samostatné nemocniční knize spalů) na základě smlouvy s poskytovatelem zdravotních služeb. Mezi doporučené náležitosti nemocniční knihy spalů jsou data související s přijetím anatomicko-patologického odpadu do chladicího zařízení krematoria, pořadové číslo a datum spalů, popis rakve a spalovaného materiálu, hmotnost odpadu, předávající poskytovatel zdravotnické služby, údaje o uložení popela na veřejné pohřebišti atd.).

5 Provozování pohřebišť

5.1 Jaký je správný postup při vedení evidence hřbitova? Ve formě svázané knihy či v elektronické podobě s roční frekvencí výtisku a svázání? Tyto možnosti dává obcím na výběr vzorový řád veřejného pohřebiště Ministerstva pro místní rozvoj, konkrétně jeho čl. 5 odst. c).

V souladu s ustanovením § 21 odst. 2 zákona o pohřebnictví musí být evidence související s provozováním pohřebiště „vedena průkazně, pravdivě a čitelně ve formě svázané knihy“. Citované ustanovení nestanoví povinnost zapisovat rukopisně a předem do svázané hřbitovní knihy. Hřbitovní kniha odpovídající zažité praxi i právním předpisům již vyšla ve společnosti SEVT, a.s. (<https://www.sevt.cz/produkt/hřbitovni-kniha-podle-zako-na-c-193-2017-sb-71030300100/>).

Vede-li provozovatel evidenci hřbitova v elektronické podobě za použití softwarových produktů, bude taková evidence v souladu se zákonem o pohřebnictví podle názoru Ministerstva pro místní rozvoj tehdy, zajistí-li provozovatel vytisknutí záznamů o pohřbených z elektronické evidence a jejich svázání. Orgánem dozoru hřbitovní evidence je krajský úřad.

5.2 Je povinnost evidovat do hřbitovní vázané knihy údaje o nájemci, nájemní smlouvě a hrobovém zařízení, pokud jsou evidovány jinou formou?

Provozovatel pohřebiště není podle našeho názoru povinen vést evidenci o nájemci [§ 21 odst. 1 písm. f) zákona o pohřebnictví], o nájemní smlouvě [§ 21 odst. 1 písm. g) zákona o pohřebnictví] a o hrobovém zařízení [§ 21 odst. 1 písm. h) zákona o pohřebnictví] ve formě vázané knihy, a to z praktického důvodu již tak velkého množství povinně zapisovaných údajů o zemřelých. Jde navíc z veřejnoprávního hlediska o vedlejší, méně důležité údaje.

Ministryně pro místní rozvoj se dne 6. března 2017 zúčastnila jednání se zástupci Svazu měst a obcí v Litoměřicích a během obsáhlé diskuse upřesnila tuto povinnost stanovenou v § 21 odst. 2 zákona o pohřebnictví tak, že pod pojem vedení evidence ve formě vázané knihy lze zařadit i vytištěnou elektronickou evidenci, jejíž hřbet se následně sváže. Tomu také odpovídá vzor řádu veřejného pohřebiště, který byl zveřejněn na internetových stránkách MMR.

V čl. 5 odst. 1 písm. c) tohoto vzorového řádu MMR dává obci jako provozovateli pohřebiště na výběr ze dvou možností. MMR doporučuje i krajským úřadům jako dozorujícím orgánům nad provozovateli pohřebiště vykládat ustanovení § 21 odst. 2 zákona o pohřebnictví obdobně.

5.3 Řešíme na krajském úřadě dotaz občana, který by si přál být pohřben na pohřebišti v obci, ke které má citový vztah, nicméně není jejím občanem.

Obec mu nejprve místo nabídla, pak si to ale rozmyslela a řekla, že hřbitov mají jen pro místní občany. Má na to obec právo? V zákoně je pouze, že obec musí zajistit stejné podmínky sjednání nájmu hrobového místa pro všechny osoby (nikoliv už občany obce), což nám v rozhodování moc nepomůže. Mohl byste mi prosím v tomto poradit, případně na koho se má dotyčný obrátit? Zatím u nás převažuje spíš názor, že pokud se se starostkou nedohodne, tak není zákonného prostředku, jak k uzavření nájemní smlouvy starostku donutit.

Váš názor je správný. Obec nemá kontraktační povinnost uzavřít nájemní smlouvu s osobou pokud:

- není občanem obce, která s provozovatelem pohřebiště uzavřela dohodu podle § 16 odst. 1 zákona o pohřebnictví, nebo
- nehodlá na pohřebišti neprodleně pohřbít konkrétní tělo zemřelého do země nebo tam uložit lidský ostatek (tj. nejedná se o vypravitele pohřbu nebo o držitele urny).

Ke všem ostatním osobám má obec jako provozovatel pohřebiště tzv. smluvní prímus.

Důvodová zpráva k novele zákona o pohřebnictví konstatuje, že „většina obcí se domnívá, že veřejné pohřebiště provozuje především pro potřeby svých občanů, na druhou stranu se ale množí dotazy, zda není zdůvodnění zákazu pohřbít na konkrétním hřbitově odkazem na trvalý pobyt v jiné obci diskriminační.“ Obec musí vyjít z právního pojmu „veřejné pohřebiště“, který nepřímě v § 2 písm. f) zákona o pohřebnictví prohlašuje, že pohřebiště veřejné je — na rozdíl od pohřebiště neveřejného — určeno k pohřbení všech lidských pozůstatků nebo uložení všech lidských ostatků nezávisle na jejich původu, rase, náboženského přesvědčení, pohlaví apod.

Nic na tom podle našeho názoru nemění ani fakt, že každé veřejné pohřebiště je provozováno podle § 16 odst. 1 zákona o pohřebnictví v samostatné působnosti, a to proto, že jde o službu ve veřejném zájmu. Kdyby šlo pouze o samostatnou působnost bez dalšího, nemohl by krajský úřad provádět nad provozovatelem pohřebiště kontrolu.

Jiná je situace, pokud obec zakázala pohřbívání do země pro nové nájemce hrobových míst, tento zákaz krajskému úřadu zdůvodnila a zveřejnila v řádu pohřebiště. Tento veřejnosti známý „stop stav“ potom platí pro všechny zájemce o nájem k hrobovému místu, ať již mají trvalý pobyt v obci či nikoli, nebo ať již jsou vypravitelé pohřbu či nikoli. Pohřbívání do země samozřejmě nadále smí nájemci hrobových míst do svých hrobů nebo hrodek.

5.4 Jaký je rozdíl mezi hrobem a hrobkou?

Hrobka se, na rozdíl od hrobu, považuje vždy za stavbu, tedy za věc nemovitou, která však není vedena v katastru nemovitostí. Jedná se o zděnou nadzemní nebo podzemní stavbu určenou k uložení lidských pozůstatků v rakvi nebo zpopelněných lidských ostatků v urnách volně v prostoru bez následného zásypu zeminou.

Co se týká podzemní hrobky, u této je možnost přesně vymezit její hranice k okolnímu pozemku a má rovněž samostatné účelové určení, které se odlišuje od účelového určení okolního pozemku. Podzemní hrobka tak odpovídá definici věci nemovité dle ustanovení § 498 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“). Její prodej je proto, obdobně jako u jiných nemovitých věcí, regulován občanským zákoníkem. Obec má oprávnění hrobku prodat pouze

tehdy, je-li vlastníkem této nemovité věci, což ve většině případů zpravidla není. Obec totiž musí své vlastnictví k nemovitým věcem doložit protokolárně (udělat soupis, ocenit, pořídit fotodokumentaci) a hrobku ve hřbitovní knize vést jako hrobku obecní (včetně účetních dokladů a inventarizace majetku). Původní vlastník hrobky ji musí ke skončení nájmu (ať již uplynutím doby, dohodou, výpovědí nájemce, neuzavřením nájemní smlouvy dle ustanovení § 25 zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů /dále jen „zákon o pohřebnictví“/) odstranit pouze tehdy, pokud si tuto povinnost sjednal v nájemní smlouvě k hrobovému místu, kterého byl nájemcem. Pokud vlastník hrobky hrobku neodstraní, a zároveň ukončil nájemní vztah k tomuto místu, poté nesmí bránit novému nájemci v pohřbívání do této jeho hrobky.

Na druhé straně musí nový nájemce hrobku strpět na místě nebo se s vlastníkem hrobky dohodnout na spolupráci. V každém případě zákon o pohřebnictví stanoví, že právem na pohřbení do hrobky disponuje nájemce hrobového místa, na kterém byla hrobka zřízena, nikoli vlastník hrobky. Vzhledem k tomu, že zákon o pohřebnictví nestanoví vlastníkově hrobky žádná práva (upravuje pouze nájemní vztah k hrobovému místu), vychází se z obecného zákona, kterým je občanský zákoník.

5.5 Jak máme nakládat s opuštěnou hrobkou jako provozovatelé pohřebiště?

Desetiletou lhůtu opuštěnosti věcí nemovitých na veřejných pohřebištích upravuje občanský zákoník ve svém ustanovení § 1050 odst. 2, dle kterého „Nevykonává-li vlastník vlastnické právo k nemovité věci po dobu deseti let, má se za to, že ji opustil“. Občanský zákoník, který nabyl účinnosti v roce 2014, není v této problematice retroaktivní.

Vzhledem k tomu, že většina hrobek na hřbitovech byla vybudována ve 20. století, tj. před rokem 2014, jedná se zpravidla o hrobky opuštěné před účinností občanského zákoníku, a tudíž k nim může obec, jakožto provozovatel pohřebiště, nabýt kdykoliv vlastnické právo.

Z uvedeného důvodu tak správa pohřebiště nemusí čekat do roku 2025, zda se původní vlastník k hrobce nepřihlásí a poté hrobky nabízet Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových (ÚZSVM). Ideální postup je nejprve zjistit, ve kterém roce byly hrobky opuštěny a postupovat podle tehdejší právní úpravy. Obecně platí, že drtivou většinu opuštěných hrobek má vlastnit provozovatel pohřebiště a nabízet je k prodeji nájemníkovi hrobového místa, na kterém byla hrobka vybudována. Občanský zákoník ve svém ustanovení § 560 stanoví, že právní jednání, kterým se vlastnické právo k nemovitým věcem převádí, vyžaduje písemnou formu. Z toho vyplývá, že kupní smlouvy o převodu nemovitých věcí musí být vždy písemné. Tyto smlouvy musí uzavřít pravidla statutární orgán obce, nikoli obcí pověřený správce pohřebiště.

5.6 Došlo po novele zákona o pohřebnictví ke změně při uzavírání nájemní smlouvy k hrobovému místu?

Nikoli, ke změnám došlo v roce 2014 v souvislosti s přijetím nového občanského zákoníku. Uzavírání nájemních smluv k hrobovým místům je samostatnou působností obcí, stát do této činnosti nemá pravomoci zasahovat — rozhodování v případě sporu náleží soudům. Předmětný vzor smlouvy nemůže nahradit konkrétní potřebu provozovatele pohřebiště a nájemce, neznáme okolnosti zamýšleného právního jednání.

V této souvislosti upozorňujeme, že Ministerstvo pro místní rozvoj, ani Ministerstvo spravedlnosti neodpovídá za obsah konkrétní smlouvy konkrétního provozovatele pohřebiště. Dále upozorňujeme, že je nezbytné, aby byl návrh formulářové (adhezní) smlouvy o nájmu hrobového místa projednán a

schválen příslušným statutárním orgánem obce v souladu s ustanovením § 16 odst. 1 zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

5.7 Jak mám postupovat, když jsem vlastníkem staré hrobky a chtěl bych ji darovat obci? Současně mám uzavřenou příslušnou smlouvu o nájmu hrobového místa na městském hřbitově.

K dotazu, jak správně postupovat při darování hrobky městu, zpravidla provozovateli pohřebiště, na kterém se hrobka nachází, uvádíme, že akt darování hrobky (zděná nadzemní nebo podzemní stavba určená k ukládání lidských pozůstatků), tedy věci samostatně nemovité, která ovšem není předmětem evidence v katastru, zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pohřebnictví“) neupravuje přímo, ale obecně odkazuje v § 31 odst. 1 na zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“).

Nevíme, zda se jedná o podzemní hrobku zděnou, jejíž součástí je vrchní stavba — náhrobek; obojí tvoří dle našeho názoru jeden celek — viz § 498 občanského zákoníku, a obojí bývá zpravidla umístěno na hrobovém místě (pozemku), který provozovatel pohřebiště pronajímá. Bez znalosti předmětné nájemní smlouvy a hřbitovní evidence nelze uzavřít, kdo je vlastníkem stavby a kdo nájemcem hrobového místa. Nájemce pozemku (hrobového místa), na kterém se hrobka nachází, ji však darovat nemůže, není-li zároveň jejím vlastníkem. Převést hrobku darovací smlouvou na město může pouze vlastník hrobky (převádí hrobku jako nemovitost — nikoli tedy nájem hrobového místa).

Darování se realizuje prostřednictvím darovací smlouvy. Jedná se o dvoustranné soukromoprávní jednání, což znamená, že k jeho uskutečnění je vždy zapotřebí vůle dvou stran. K poskytnutí daru obci se tak může zásadně rozhodnout kdokoli, nicméně obec musí s přijetím daru souhlasit. Podle § 102 odst. 1 zákona o obcích rada obce připravuje návrhy pro jednání zastupitelstva obce a zabezpečuje plnění jím přijatých usnesení.

Zastupitelstvo obce musí vždy schválit nejen samotný převod konkrétně specifikované nemovitosti, ale i podmínky tohoto převodu, jako je například pojištění nemovitosti.

Z uvedeného vyplývá, že je nutno předem zajistit příslušný materiál obsahující i vlastní text darovací smlouvy, a předložit ho na jednání uvedených orgánů obce (města), neboť zastupitelstvo schvaluje i vlastní text smlouvy zpracované příslušnou organizační složkou obce.

Co se týče darování nemovitosti obci, tak k přijetí takového daru, resp. k uzavření darovací smlouvy, jejímž předmětem je nemovitá věc, je zapotřebí souhlas zastupitelstva obce, jelikož dle § 85 písm. a) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů, je zastupitelstvu obce vyhrazeno rozhodování o nabytí a převodu hmotných nemovitých věcí. Pokud se bude jednat o darování nemovité věci, a darovací smlouvou tedy dojde k převedení věcného (vlastnického) práva k dané nemovité věci, bude navíc dle § 560 zákona vyžadována také smlouva v písemné formě.

Přestože k právním úkonům obcí dochází v drtivé většině případů právě písemnou formou, pro úplnost dodáváme, že písemná forma smlouvy není zákonem vyžadována jen při darování nemovitých věcí, ale dle § 2057 odst. 1 občanského zákoníku také při darování jakékoli věci zapsané do veřejného seznamu (tedy např. ochranné známky, podílu v obchodní korporaci apod.).

Protože hrobka zpravidla není nemovitá věc evidovaná v katastru nemovitostí, nebude pro převod vlastnického práva k dané nemovitosti na obec dále nutné podat návrh na vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí spolu s originálem převodní (darovací) smlouvy s úředně ověřenými podpisy a uhrazeným správním poplatkem. Účinky převodu vlastnického práva hrobky na obec nejsou vázány na vklad tohoto práva do katastru nemovitostí, nenastávají tudíž zpětně ke dni podání návrhu. Obecný

postup pro případného dárce však není možné stanovit, jelikož vždy bude záležet na domluvě mezi dárce a obcí v konkrétní situaci.

Po nabytí vlastnického práva je nutno, aby obec dále zajistila vypracování znaleckého posudku, kterým by byla určena cena hrobky, kterou získá do svého majetku a nadále bude vedena v účetnictví obce. Následně je možno takto získanou hrobku formou kupní smlouvy předat event. novému majiteli k dalšímu využití. Samozřejmě je možno uzavřít i novou smlouvu o nájmu hrobového místa ve smyslu § 25 zákona o pohřebnictví s novým nájemcem.

Na závěr tedy opakujeme, že v situaci, kterou popisujete, a za předpokladu, že hrobka je ve vlastnictví případného dárce, bude dle § 85 písm. a) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů, nutné, aby záměr o uzavření darovací smlouvy schválilo na návrh rady města zastupitelstvo.

5.8 Hřbitovní knihu vedeme v elektronické podobě a tiskneme ji zhruba jednou za rok. Máme tisknout pouze evidenci hrobových míst, u nichž v daném období došlo k pohřbení či uložení urny? Nebo máme tisknout celou sestavu za hrobová místa (např. 1 000 míst), byť tu většiny z nich nedošlo k uložení ostatků?

Podle našeho názoru, který jsme konzultovali s krajskými úřady na konzultačních dnech MMR v roce 2018, se má tisknout evidence pouze těch hrobových míst, u nichž v daném roce došlo k pohřbení či uložení urny. Z uvedeného vyplývá, že kompletní sestava za hrobová místa, u kterých nedošlo za uplynulé období k žádným změnám, se netiskne. Pokud se tedy na Vašem pohřebišti uskutečnilo během loňského roku např. 30 zápisů do hřbitovní evidence, bude tisk hřbitovní knihy obsahovat pouze těchto 30 záznamů, pochopitelně včetně všech informací o zemřelých, které vyžaduje zákon.

5.9 Může mít město uzavřenou smlouvu na výkop hrobu přímo s hrobníkem? Pokud ano, má se platba za tuto službu uskutečnit prostřednictvím města, které poté službu hrobníkovi proplatí? Nebo je možné, aby objednatel služby odvedenou práci zaplatil přímo hrobníkovi, který by neměl uzavřenou smlouvu s městem a podnikal by na základě živnostenského listu?

Domníváme se, že jako provozovatel pohřebiště musíte mít s hrobníkem uzavřenou smlouvu na výkop hrobu a platba za tuto službu se musí uskutečnit prostřednictvím provozovatele pohřebiště, tedy přes provozovatele, který následně příslušnou sumu hrobníkovi proplatí. Není možné, aby platby od lidí inkasoval přímo hrobník bez smlouvy s provozovatelem pohřebiště. Provozování soukromého hřbitova, i když na pozemku obecním, zákon o pohřebnictví zakazuje. Tento názor zdůvodňujeme těmito ustanoveními zákona o pohřebnictví: § 16 odst. 1; § 18, § 19 odst. 1 a odst. 2 písm. k).

Dále se lze opřít i o zákon o obcích, který obcím ukládá obecné povinnosti při majetkových dispozicích. Obec, ani jakožto účastníka soukromoprávního vztahu, nelze vyjmout z požadavků kladených na správu věcí veřejných. Obec v roli veřejnoprávní korporace má při nakládání se svým majetkem určité zvláštní povinnosti vyplývající právě z jejího postavení coby subjektu veřejného práva. Proto i zde platí, že hospodaření s majetkem obce musí být maximálně průhledné, účelné a veřejnosti přístupné.

6 Provozování pohřebních služeb

6.1 Kdo stanoví, že lepenka použitá k výrobě konečných rakví je pětivrstvá nebo jen dvouvrstvá?

Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pohřebnictví“) s účinností od 1. září 2017 v ustanovení § 2 písm. k) stanoví, že konečnou rakví je pevně zavřená rakev vyrobená z dřevěných desek nebo desek na bázi dřeva splňující kritéria pevnosti rakve pro pohřbení.

Pro rakev, která tato kritéria nesplní (např. při použití jiných materiálů k výrobě), pak zákon odkazuje na všechny tři části české technické normy — ČSN 49 3160 Rakve a požaduje splnit alespoň parametry ve shodě s touto technickou normou. Tato technická norma v obecné části 1 v kapitole 4.2 stanovuje minimální pevnosti a dále pak zmíněná technická norma uvádí podmínky pro statické a dynamické zkoušky spodního dílu rakve a obsah protokolu o zkoušce. Rakev vyráběná pouze z vlnité lepenky musí mít minimální pevnost v průtlaku 1 800 kPa (podrobněji ČSN 49 3160 odkazuje na ČSN EN ISO 2759 (50 0390) Lepenka — Stanovení pevnosti v průtlaku).

V souladu s citovaným ustanovením § 2 písm. k) zákona o pohřebnictví musí být konečná rakev vždy pevně zavřená. Víko konečné rakve musí být se spodním dílem vhodně spojeno a vyrobeno tak, aby zákonná povinnost ve výše uvedeném ustanovení byla dodržena.

Každá rakev dle ČSN musí být vhodným způsobem značena nejlépe vlepeným štítkem na vnitřní straně u velkého čela víka a zároveň pro snadnější kontrolu kvality uzavřených konečných rakví na vnější části dna spodního dílu u velkého čela. Při prověřování kvality konečných rakví bude MMR přítomnost těchto vlepených štítků kontrolovat.

Podvodné označení konečných rakví MMR tolerovat nebude. Bude-li mít podezření, že štítkem je polepena konečná rakev, která nesplňuje parametry zkoušené podle bodu 5 uvedené ČSN 49 3160-1, rakev bude v rámci řízení o přestupku zabavena a přezkoušena ve vybrané zkušební laboratoři akreditované podle normy ČSN EN 150/IEC 17025 Všeobecné požadavky na způsobilost zkušebních a kalibračních laboratoří.

Zákon o pohřebnictví obecně neomezuje prodej a výrobu tzv. papírových rakví, využitelných zejména pro přechodné uložení nebo při technickém transportu těl zemřelých, ale v § 8 odstavci 1 stanoví zákaz jejich užití jako konečných rakví pro pohřbení, nesplňují-li požadavky ČSN 49 3160 Rakve.

Zmíněný § 8 odst. 1 novely zákona v této souvislosti stanoví: „Provozovatel pohřební služby je povinen zajistit při převozech na místo pohřbení nebo při vystavení těla zemřelého jeho ... uložení v konečné rakvi; v ostatních případech mohou být uloženy i do rakve transportní nebo do transportního vaku.“

Pokud provozovatel pohřební služby tuto povinnost po nabytí účinnosti zákona o pohřebnictví opakovaně a hrubě poruší a MMR tuto skutečnost zjistí nebo obdrží řádně doložený podnět, bude postupovat podle zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a o řízení o nich.

6.2 Bylo by možné vydat stanovisko MMR ke značení konečných rakví tak, aby bylo jednoznačné, že jeden štítek musí být na takové rakvi umístěn i zvenčí? Provozovatelé pohřební služby, krematoria a pohřebiště si budou moci vzájemně pohlídat, že se používají konečné rakve, aniž by je museli otevírat.

Každá konečná rakev s lidskými pozůstatky musí být vhodným způsobem značena, a to nejen tak jak požaduje norma ČSN 49 3160 Rakve, tj. vlepeným štítkem na vnitřní straně u velkého čela víka, ale zároveň druhým štítkem z vnější strany dna spodního dílu konečné rakve u velkého čela. Tím výrobce rakví naplní jak požadavek určené technické normy, tak i požadavek § 4a odst. 1 zákona o pohřebnictví.

6.3 Můžeme mít jako poskytovatelé sociálních služeb uzavřenou smlouvu s provozovatelem pohřební služby?

Ta by k sobě těla zemřelých z našeho ústavu svázela a zajistila uložení po dobu minimálně 48 hodin? Neměli bychom ve svém areálu žádný chladicí box, ale pronajímali bychom si přechodné ukládání zemřelých prostřednictvím externího dodavatele služeb.

K výkladu ustanovení § 4 odst. 4 a 5 zákona o pohřebnictví Vám sdělujeme, že slovesem „zajistit“ má zákonodárce podle našeho názoru na mysli nejen provozování chladicího zařízení svépomocí uvnitř areálu poskytovatele zdravotnického zařízení nebo zařízení sociálních služeb, ale také mimo svůj areál, a to i prostřednictvím jiné právnické nebo podnikající fyzické osoby (například v jiné blízké nemocnici, v sousedním domově pro seniory nebo u provozovatele pohřební služby). Lidské pozůstatky nemusí být uloženy po dobu 48 hodin od úmrtí v chladicím zařízení v místě úmrtí.

Zákon o pohřebnictví se zaměřuje na nositele nákladů spojených s uložením (popř. převozem) lidských pozůstatků a umožňuje nemocnicím nebo ústavům sociální péče využívat kapacity jejich chladicích zařízení k ukládání lidských pozůstatků pouze po minimální nezbytnou dobu. Pokud poskytovatel zdravotní služby nebo sociální péče nemůže přechodné ukládání lidských pozůstatků provádět sám, zajistí jejich uložení u jiné osoby; přitom je povinen počítat si tak, aby náklady spojené s převozem a uložením do doby pohřbení byly co nejnižší.

6.4 Jak máme postupovat při přepravě lidských pozůstatků do států, které neratifikovaly mezinárodní dohody o repatriaci?

Na základě jednání mezi Ministerstvem pro místní rozvoj, Ministerstvem zahraničních věcí a Ministerstvem zdravotnictví, které se uskutečnilo dne 11. června 2018, doporučujeme provozovatelům pohřebních služeb postupovat při žádosti o repatriaci podle ustanovení § 9 odst. 3 zákona o pohřebnictví, který upravuje mezinárodní převozy lidských pozůstatků do nečlenských zemí berlínského ujednání a štrasburské dohody, takto:

Provozovatel pohřební služby požádá příslušnou krajskou hygienickou stanici o vydání potvrzení o tom, že proti přepravě ze zdravotního hlediska není námitek, zejména že osoba, která má být přepravována, nebyla v době úmrtí nakažena nebezpečnou nemocí.

Provozovatel pohřební služby požádá zastupitelský úřad (velvyslanectví, konzulát) cílové země v České republice o souhlas s převozem.

Poznámky:

Ministerstvo zahraničních věcí neusměrňuje činnost cizích zastupitelských úřadů. Nápomoc provozovateli pohřební služby nabízí pouze v případech, kdy cílová země nemá v České republice diplomatické zastoupení, a to ani prostřednictvím zastupitelského úřadu jiné země.

Průvodní list zemřelého vydává krajská hygienická stanice pouze v případech, kdy osoba požádá o repatriaci lidských pozůstatků v České republice do členské země ujednání či dohody.

Doložení dalších podkladů ukládá provozovateli pohřební služby v závislosti na druhu přepravy letecký a železniční rád.

6.5 Hodlám v pohřebnictví podnikat, kde prosím získám diplomy pro koncesi k provozování pohřební služby?

Pro provozování koncesované živnosti pohřební služby je nejprve nutné získat dva diplomy o úspěšném absolvování státních zkoušek, které se předloží živnostenskému úřadu.

Tyto zkoušky — Sjednavatel pohřbení a Pracovník pro úpravu a přepravu lidských pozůstatků lze získat na škole ve Světlé nad Sázavou.

Dle domluvy s Ing. Lenkou Pinkasovou, zástupcem ředitele školy pro teoretické vyučování, lze obě zkoušky zvládnout v počtu až pěti kandidátů, čímž se snižuje jejich cena, která se v případě jednoho účastníka pohybuje kolem 15.000 Kč za zkoušku. Pokud si účastník nevěří nebo obsah zkoušky v celém rozsahu neovládá, nabízíme krátké přípravné kurzy s nácviky zkoušky. Ty budou v rozsahu jednoho nebo dvou dnů.

Rekvalifikační kurzy, které škola nabízela do roku 2017, již nejsou podle nové legislativy pro živnostenský úřad směrodatné. Státní zkoušky ověřující nejen teoretické znalosti, ale i praktické dovednosti podnikatelů, jsou jediným zákonným prostředkem k získání koncesované listiny provozovatele pohřební služby.

6.6 Jak to, že pohřební služby provádějí převozy na pitvu a z pitvy částečně zadarmo?

Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, neumožňuje, aby součástí hrazené služby byly i náklady na přejezd vozidla určeného k převozu lidských pozůstatků po pozemních komunikacích bez lidských pozůstatků (zemřelého pojištěnce). Toto nařízení se vztahuje i na cesty z místa pitvy do místa, kde k úmrtí došlo, nebo z místa, kde osoba zemřela, na místo pitvy. Tato skutečnost má ekonomické dopady především na ty provozovatele pohřebních služeb, kteří soustavně zajišťují převozy lidských pozůstatků k pitvě a z pitvy. Jejich vozidlo bez lidských pozůstatků přejíždí z místa pitvy a k pitvě na náklad provozovatele pohřební služby, protože tyto nevytížené kilometry nejsou doposud hrazenou službou podle citovaného zákona.

Pitva zemřelého pojištěnce včetně dopravy je v souladu s § 13 odst. 2 písm. h) zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, službou hrazenou ze zdravotního pojištění. Jak vyplývá z § 39 zákona o veřejném zdravotním pojištění, je hrazenou službou i přeprava k pitvě a přeprava z pitvy do místa, kde k úmrtí došlo, popřípadě do místa pohřbu, je-li toto místo stejně vzdálené nebo bližší než místo, kde osoba zemřela. Dle § 17 odst. 7 písm. e) zákona o veřejném zdravotním pojištění příslušná zdravotní pojišťovna uhradí přepravu těla zemřelého pojištěnce k pitvě a z pitvy vždy na základě předloženého účtu v souladu s prováděcím právním předpisem a cenovým předpisem osobám oprávněným přepravovat lidské pozůstatky.

V sazbě za jeden km je zahrnuto:

1. příjem požadavku
2. zpracování a třídění informací
3. zadání realizace posádce vozidla

4. jízda k pacientovi a k zemřelému při převozu na pitvu a z pitvy
5. odborné naložení pacienta a jeho převoz do zdravotnického zařízení, popř. do místa určení
6. odborný dohled a nezbytná péče v průběhu převozu
7. průběžná komunikace s dispečinkem
8. předání pacienta ve zdravotnickém zařízení, popř. v místě bydliště nebo v místě určení
9. návrat na stanoviště
10. úklid, desinfekce a příprava vozidla.

MMR bude v rámci vnějšího připomínkového řízení požadovat po Ministerstvu zdravotnictví změnu zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění.

6.7 Potíže se zdravotnickými transporty prostřednictvím pohřební služby nastávají, pokud zemřelý nebyl pojištěn u žádné zdravotní pojišťovny. Budeme mít takový převoz uhrazený?

Na tuto otázku nelze podat obecně platnou odpověď, protože bude vždy záležet na konkrétní situaci dané osoby. Vztah pojišťovny a pohřební služby je vztahem soukromoprávním a věcně příslušným orgánem k řešení sporů je civilní soud. Pojišťovna uhradí provozovateli účelně vynaložené náklady na přepravu zemřelých v souladu s platným zněním zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a vyhlášky MZ ČR č. 134/1998 Sb., kterou se vydává Seznam výkonů s bodovými hodnotami (kód 50 - Převoz na pitvu a z pitvy), s pevnou sazbou na jeden ujetý kilometr. Jízda nevytíženého vozidla bez zemřelého se nevykazuje. Pojišťovna na žádost provozovatele pohřební služby bez zbytečného prodlení dohledá příslušnost pojištěnce k pojišťovně v případech, kdy není dostupný průkaz pojištěnce a jsou dostupné jeho osobní údaje. V případě osoby neznámé totožnosti nebude možné, aby byla její přeprava uhrazena z veřejného zdravotního pojištění, neboť není zřejmé, zda se jedná o osobu účastnou v systému zdravotního pojištění, a v případě, že ano, ke které zdravotní pojišťovně příslušela. V této otázce bude MMR dotazovat některou z velkých zdravotních pojišťoven, např. VZP.

U soudních a anatomických pitev určuje osobu povinnou k úhradě přepravy zemřelého ustanovení § 88 odst. 5, 6 zák. č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). U nepojištěného cizího státního příslušníka je nejdříve nutné vyřešit otázku, jaké právní předpisy se na případ konkrétní osoby vztahují. Jedná-li se skutečně o osobu, která podléhá právním předpisům v oblasti sociálního zabezpečení jiného členského státu EU (EHP, Švýcarska), mělo by se na převoz takového pojištěnce hledět jako na nezbytnou péči, neboť ta se poskytuje stejně, jako by se jednalo o českého pojištěnce. Jelikož navíc platí zásada stejného zacházení, je třeba mít na zřeteli, že byla-li by stejná péče hrazena českému pojištěnci, musí být hrazena i zahraničnímu pojištěnci ze zemí EU. Náklady by tedy měla výpomocně převzít zvolená česká zdravotní pojišťovna a následně je přeúčtovat kompetentní instituci zdravotního pojištění v zahraničí. Jedná se o názor MMR a Ministerstva zdravotnictví v rovině samozřejmě čistě teoretické. Konkrétní převozy musí řešit provozovatel pohřební služby s objednavatelem převozu. Převozy na pitvu a z pitvy smí zajistit sám poskytovatel zdravotní služby — viz § 8 odst. 4 zákona o pohřebnictví (PohrZ).

6.8 Obce nevědí, co mají požadovat po pohřební službě v případě pohřbu do země/hrobky. Existuje pro obce nějaká metodika?

Obce jako provozovatelé pohřebišť musejí vědět, co mají požadovat po pohřební službě v případě pohřbu do země/hrobky. Postupují shodně jako provozovatelé krematorií, jen s tím rozdílem, že namísto obsluhy kremačního zařízení zaměstnávají nebo zajišťují hrobníka. Zákon o pohřebnictví je

v této věci zcela jasný a od počátku (od roku 2002) neměnný. Bez souhlasu odpovědné osoby provozovatele nelze tělo zemřelého zpopelnit ani pohřbít do země. Obce mohou využívat služeb provozovatele pohřební služby, který nabízí komplexní služby a zprostředkuje obci uzavření smlouvy o dílo s kvalifikovaným hrobníkem.

Podle zákona o pohřebnictví provozování veřejného pohřebiště zajišťuje provozovatel zpravidla prostřednictvím jiné právnické nebo podnikající fyzické osoby — podřízené organizace či smluvní pohřební služby. Provozovatel pohřební služby jako koncesovaný živnostník, který se pohřbíváním živí, má umět v případě nejasností zaměstnanci obecního či městského úřadu poradit. V případě sporu je možné požádat o stanovisko krajský úřad. Na internetových stránkách krajů a MMR lze najít metodiku k provozování pohřebiště, na stránkách MMR jak v aktualitách, tak i v často kladených dotazech.

6.9 Pohřební služba má správci hřbitova předat identifikaci zemřelého, jak tuto povinnost splnit, když na malém úřadu není nikdo přítomen?

Jaké náležitosti má obsahovat doklad o pohřbení?

Není-li na malém úřadě nikdo přítomen, nelze zemřelého pohřbít do země. Proto provozovatel pohřební služby, který vypravitelům nabízí služby komplexní, neuzavírá s vypravitelem smlouvu o dílo, ale smlouvu příkazního typu (není odpovědný za uskutečnění pohřbení do země na hřbitově nebo za žeh v krematoriu). Advokát také při zastupování klienta během soudní pře neví, jaký bude výsledek (rozsudek soudu) - proto uzavírá s klientem smlouvu příkazní, nikoli o dílo.

Doklad o pohřbení má obsahovat stejné údaje jako doklad o zpopelnění s tím rozdílem, že namísto čísla žehu uvede provozovatel pohřebiště číslo hrobového místa. Zpravidla stačí výpis ze hřbitovní knihy.

6.10 Evidenční kniha pohřební služby — v roce 2018, kdy je téměř veškerá evidence vedena elektronicky, je požadavek na fyzicky vázanou knihu nesmyslný. Nedává smysl zapisovat údaje fyzicky a současně i elektronicky.

Zákon o pohřebnictví nenutí podnikatele vést elektronickou evidenci zemřelých, spisovou službu a správu dokumentu s tím spojenou. Pokud je evidenční systém veden pouze elektronicky, pak je nutné jej jednou za čas vytisknout a svázat, což je mimo jiné ta nejlepší ochrana proti kybernetickým útokům. Volba každodenní formy evidenčního systému je na podnikateli, v každém případě však musí jít o systém kvalitní a uživatelsky vstřícný. Efektivní evidenční systém by měl být přehledný a jednoduchý.

Evidence o zacházení se zemřelými ve svázaných knihách je pro stát naprosto klíčová a prioritní. Písemně ve vázaných knihách s očíslovanými listy se vede také evidence o zacházení, dovozu a vývozu návykových látek a přípravku s jejich obsahem (srov. vyhlášku č. 123/2006 Sb.). Podrobnost zvolené evidence se odvíjí od rozsahu a složitosti podnikatelské činnosti. Nejen zákon o pohřebnictví nebo zákon o matrikách, ale i živnostenský zákon ukládá v některých případech povinnost doložit fyzické dokumenty, zejména odbornou způsobilost pro koncesi. Elektronické doklady předložené podnikatelem nemusejí být dostatečné, takže živnostenský úřad vyzývá k doplnění potřebných náležitostí v písemné formě.

6.11 Co vše má být předmětem archivace, jak se má evidenční kniha zachovávat? Mělo by být přesně vymezeno.

Ano, tyto náležitosti by měly být kodifikovány — a to v provozním řádě pohřební služby. Po konzultaci s Kanceláří veřejného ochránce práva a s KHS doporučuje MMR provozovatelům pohřební služby uložit svázané pohřební knihy po celou existenci firmy ve spisovně, popřípadě je archivovat ve státním oblastním archivu v nejbližším krajském městě.

6.12 Podle platné legislativy nemohou mít pohřební služby chladicí zařízení umístěné v nemocnici.

Nemocnice, která nemá chladicí zařízení, uloží tělo zemřelého ve smluvní pohřební službě. Ale jiná pohřební služba odveze tělo i s občanským průkazem a úmrtním listem. Co dělat v těchto případech, které ze služeb náleží příslušná platba?

Domovy pro seniory ani nemocnice nemají zákonnou povinnost mít chladicí zařízení ve svých prostorách či areálech, a to historicky od poloviny 20. století. Pohřební služby také nemusejí mít chladicí zařízení ve svých prostorách či areálech. Nemocnice má povinnost zaplatit smluvnímu provozovateli pohřební služby uložení těla zemřelého po dobu 48 hodin (od úmrtí nebo od pitvy). Pozůstalí (vypravitelé pohřbu) požadující pohřeb od jiné pohřební služby než od té, která má smlouvu s nemocnicí nebo domovem pro seniory o užívání chladicího zařízení, mají právo požadovat po poskytovateli zdravotní nebo sociální služby předložení ceníku obsahující cenu za každou hodinu přechodného uložení těla zemřelého po ukončení zákonné bezplatné lhůty.

7 Sociální pohřby

7.1 Jak požádat Ministerstvo pro místní rozvoj o úhradu nákladů na sociální pohřeb?

Dědicové mají zákonnou povinnost uhradit obci veškeré náklady na slušné pohřbení zůstavitele a opatření jeho hrobového místa podle místních zvyklostí. Není-li jich, Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR) může účelně vynaložené náklady uhradit pouze na základě elektronicky podané žádosti obce prostřednictvím datové schránky MMR (ID 26iaava), s uvedením jména a data narození zemřelého, k níž připojí naskenované neověřené kopie:

- smluv o zajištění slušného pohřbení podle místních zvyklostí (smlouva rámcová nebo konkrétní, a dále smlouvy nájemní k hrobovému místu, popřípadě k provedení rozptýlu či vsypu dle konkrétního řádu pohřebiště)
- faktur vystavených na základě předchozího bodu
- dokladu o pohřbení (žehem — vystaví provozovatel krematoria; do země — vystaví provozovatel pohřebiště)
- výpisu ze hřbitovní knihy o uložení urny do hrobu nebo rozptýlu či vsypu, jenž prokazatelně identifikuje veřejné pohřebiště jako místo, na němž k uložení došlo
- rozhodnutí soudu o zastavení řízení o pozůstalosti, nebo výroku notáře o zastavení řízení o pozůstalosti

Prosíme obce, aby nám zaslaly v příloze také kopii řádu provozovatele pohřební služby, který zajistil sociální pohřeb (jedná se o novou zákonnou povinnost provozovatele pohřební služby předložit řád vypraviteli pohřbu, a to od 1. 9. 2018).

Nedílnou náležitostí žádosti je dále uvedení čísla bankovního účtu obce vedeného u ČNB.

V případě kumulace více osob pohřbených obcí žádáme o podání pouze jedné žádosti pod jedním číslem jednacím. Hromadné žádosti obcím velmi doporučujeme, významně se tím zkrátí doba pro vyřízení žádosti. Avízo o úhradě platby se jmény všech pohřbených bude zasláno na uvedeny e-mail obce.

Pokud obec některé úkony sociálního pohřbu zajišťuje svépomocí (typický zaměstnanec obce přenesse urnu na hřbitov a uloží ji do kolumbária), má právo na úhradu i těchto účelně vynaložených nákladů, a to na základě uvedeného vyúčtování těchto nákladů v žádosti.

Má-li obec vypravující sociální pohřeb jako provozovatel pohřebiště jakýkoli příjem z opatření hrobového místa pro tento pohřeb, žádáme o doložení takového příjmu výpisem z jejího rozpočtového paragrafu 3632, nejčastěji z rozpočtové položky 2131 — „Příjmy z pronájmu pozemků“.

Obec není povinna vytvářet přehled o čerpání a použití prostředků na sociální pohřby. Na druhé straně je obec povinna vracet MMR na účet číslo 629001/0710 (bankovní účet ČNB) jakýkoli peněžní prostředek, který jí byl dobrovolně uhrazen pozůstalými, i když s určitou časovou prodlevou. Při platbě je možné použít zvolený variabilní symbol a do poznámky uvést jméno pohřbeného.

7.2 Je úhrada nákladů na sociální pohřeb dotací?

Úhrada nákladů na sociální pohřeb je ze strany MMR chápána jako peněžní prostředek státního rozpočtu poskytnutý obcím zpětně na stanovený účel, který nepodléhá finančnímu vypořádání jako dotace nebo návratné finanční výpomoci podle zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Podle druhového třídění rozpočtové skladby jde o poskytnuté neinvestiční náhrady za pohřby zesnulých, o které se nemá kdo postarat, a to z rozpočtové položky 5192 třída 5 bod 5. Z této rozpočtové položky jsou v obdobném režimu poskytovány náhrady různým subjektům a osobám například za:

- vysazení meliorační a zpevňující dřeviny
- činnost k předcházení nebezpečí lavin
- činnost k ochraně před vznikem a šířením infekčních onemocnění a k omezení jejich výskytu
- odevzdávání nepoužitelných léčiv a jejich odstraňování

Obec není povinna vytvářet přehled o čerpání a použití prostředků na sociální pohřby. Na druhé straně je obec povinna vracet MMR na účet číslo 629001/0710 (bankovní účet ČNB) jakýkoli peněžní prostředek, který jí byl dobrovolně uhrazen pozůstalými, i když s určitou časovou prodlevou. Jako variabilní symbol platby je potřeba uvést rodné číslo pohřbeného a do poznámky jeho jméno.

7.3 Proč zpracování žádosti obce o refundaci účelně vynaložených nákladů za slušné pohřbení na MMR není vázáno správní lhůtou 60 dnů?

Kontrola věcné správnosti probíhá ze strany MMR bez zbytečného odkladu. Tento administrativní proces spočívá v ověření dodržování povinností stanovených zákonem č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění platném ke dni úmrtí osoby, již byl sociální pohřeb vypraven. Primárně se MMR zaměřuje na doložení všech povinných příloh, které jsou po obcích požadovány.

MMR neuhradí ty náklady na pohřeb, které odporují zákonu (typicky náklady na převoz na pitvu nebo z pitvy do místa pohřbení, přechodné uložení těla zemřelého v Ústavu soudního lékařství kvůli zákazu pohřbení) nebo nejsou obecně považovány za účelné (květinová výzdoba, věnce, stuhy, šerpa na kříž, svíce, hudba, řečník apod.). Neúčelné náklady na pohřeb obec uhradí z obecního rozpočtu, pokud je sama objednala. Sekundárně se zpětně dozorují i činnosti provozovatelů pohřebních služeb, krematorií a veřejných pohřebišť, které pro obec na základě objednávky pohřeb obstarávali.

Pro kladné vyřízení žádostí je nezbytné, aby objednávka obce v případě osob zemřelých byla písemná a obsahovala pro pohřební službu položky stanovené v § 4 vyhlášky č. 277/2017 Sb., o postupu obce při zajištění slušného pohřbení (dále jen „vyhláška MMR“). Je špatnou praxí, pokud obec zpětně po pohřbení zemřelého objednává pohřební služby písemnou formou. Obec, ani jakožto účastníka soukromoprávního vztahu, nelze vyjmout z požadavků kladených na správu věcí veřejných. Obec jako veřejnoprávní korporace pohřbívá jménem státu, a proto má při nakládání se svým majetkem určité zvláštní povinnosti vyplývající z jejího postavení jakožto subjektu veřejného práva. Proto i zde platí, že hospodaření s majetkem obce musí být maximálně průhledné, účelné a veřejnosti přístupné. Základní povinnosti, které musejí obce při disponování se svěřeným majetkem splnit, jsou stanoveny především v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), v platném znění.

7.4 V jakém případě může občan požádat o zajištění sociálního pohřbu?

Pozůstalí o sociální pohřeb nežádají. Ustanovení § 5 odst. 1 zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o pohřebnictví), stanoví povinnost obcí zajistit pohřbení, pokud nikdo jiný ve lhůtě 96 hodin od oznámení úmrtí pohřbení nesjednal a anatomický ústav o lidské pozůstatky neprojevil zájem.

Z toho na jednu stranu vyplývá, že k zajištění pohřbení obcí se nevyžaduje souhlas osob blízkých zemřelému, na druhou stranu to však předpokládá, že obec nenalezla jiného vhodného vypravitele pohřbu (např. osobu blízkou z informačního systému evidence obyvatel nebo pohřební spolek). Obec může od oznámení úmrtí zajistit pohřbení okamžitě, protože podle § 5 odst. 6 zákona o pohřebnictví musí lhůta 96 hodin vždy uběhnout již před oznámením úmrtí obci. Musí si však nejprve ověřit, zda lidské pozůstatky byly lékařem prohlédnuty skutečně na jejím území, a pokud byly nalezeny osoby blízké, musí být informována o jejich jménu a příjmení s uvedením kontaktní adresy, data a času, kdy jim bylo úmrtí oznámeno.

V případě zájmu univerzitní vysoké školy, která provádí anatomické pitvy a požádá o využití opuštěných lidských pozůstatků pro potřeby lékařské vědy a výzkumu nebo k výukovým účelům, musí obec ověřit, zda tato škola zajistila informovaný souhlas osoby blízké k zemřelému s anatomickou pitvou.

7.5 Jak se zaměstnanec obce o tělu zemřelého dozví?

Provozovatel zařízení pro přechodné uložení lidských pozůstatků nahlásí obci, ve které se konala prohlídka těla lékařem, marné uplynutí lhůty 96 hodin. Příslušná obec po obdržení listu o prohlídce zemřelého od provozovatele chladicího a mrazicího zařízení ověří, že lékař prohlížející tělo a Policie ČR udělali pro vyhledání a oznámení úmrtí osobám blízkým vše, co bylo v jejich silách a že lhůta 96 hodin uběhla nejen od uložení těla do chladicího nebo mrazicího zařízení, ale také od oznámení úmrtí osobě blízké, jak požaduje ustanovení § 5 zákona o pohřebnictví.

7.6 Jaký je postup v případě opuštěného zemřelého cizince na území ČR?

Lidské pozůstatky státního příslušníka cizího státu se nesmějí zpopelnit, nýbrž se musejí pohřbít do hrobu nebo do hrobky na veřejném pohřebišti. Pokud na zpopelnění obec trvá, po uplynutí lhůty 96 hodin od oznámení úmrtí osobě blízké a po obdržení listu o prohlídce zemřelého kontaktuje příslušnou matriku podle místa úmrtí osoby, aby požádala zastupitelský úřad o povolení zpopelnění v ČR. K žádosti matriční úřad přiloží úmrtní list.

7.7 Co všechno musí obec v souvislosti s agendou sociálních pohřbů zajistit?

Obecní úřad musí především ověřit všechny výše uvedené právní akty související s oznámením úmrtí a zdokumentovat je (list o prohlídce zemřelého, výpis ze zdravotnické dokumentace, vyjádření Policie ČR o předání oznámení o úmrtí osobám blízkým, přání zemřelého o způsobu pohřbení, darovací smlouva s anatomickým ústavem apod.).

Statutární orgán obce rozhodne nejprve o darování těla anatomickému ústavu anebo o způsobu pohřbení (do země, žehem) dle místních zvyklostí a podle vyhlášky MMR o postupu obce při zajištění slušného pohřbení. Dle doporučujících kritérií MMR (viz brožurka Základní informace pro pozůstalé, 2013) následně vybere provozovatele pohřební služby a s ním uzavře příkazní smlouvu o vypravení sociálního pohřbu.

Součástí této smlouvy by měly být vždy alespoň ty položky, které v závislosti na způsobu pohřbení stanoví § 4 výše uvedené vyhlášky MMR o postupu obce při zajištění slušného pohřbení.

7.8 Jak takový sociální pohřeb prakticky a konkrétně probíhá?

Sociální pohřeb je případ od případu jiný, jeho minimální náležitosti stanoví uvedená vyhláška MMR. Vyšší náklady ovlivňují nejen zvyklosti jednotlivých obcí (typický zvyk pohřbívat do země, rakve z tvrdého dřeva, hrobky namísto hrobů apod.), ale také délka přechodného uložení těla zemřelého v chladicím nebo mrazicím zařízení do doby nalezení osob blízkých zemřelému nebo povolení státního zástupce, jde-li o podezření ze spáchání trestného činu, či o pohřbení příslušníka cizího státu.

7.9 Obci jako vypraviteli pohřbu nabízí v některých případech soudní komisař po zůstaviteli „majetek nepatrné hodnoty“.

Je obcí nabytý nepatrný majetek součástí pozůstalosti, ze které si obec má jako vypravitel pohřbu pohřební výlohy uhradit přednostně, a teprve poté, co na krytí nákladů výše nepatrného majetku nestačí, požádat MMR o refundaci? Jinak řečeno, má výši nabytého nepatrného majetku obec uvést v žádosti o refundaci pohřebních výloh u MMR a odečíst ji od svých vynaložených nákladů?

Uvedená otázka se týká problematiky úhrady nákladů na pohřbení zůstavitele bez dědiců s nepatrným majetkem. Podle § 5 zákona o pohřebnictví je obec povinna doložit, že po pohřbeném zůstaviteli není dědiců, nikoli zda po pohřbeném zůstaviteli existuje nepatrný majetek a v jaké výši. Obec nemusí nepatrný majetek do svého vlastnictví vůbec nabýt (srov. ustanovení § 154 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o zvláštních řízeních soudních“ a stát ji k tomu nemůže svou metodikou přimět. Náklady na pohřbení zůstavitele se mají hradit z jeho pozůstalosti, což stanoví § 114 odst. 2 občanského zákoníku, nikoli

z jeho nepatrného majetku. MMR proto nepožaduje od obcí, aby výši nabytého nepatrného majetku uváděly v žádosti o refundaci pohřebních výloh nebo si ji odečítaly od svých vynaložených nákladů na pohřbení.

7.10 Musíme na obcích zajistit pohřbení i mrtvě narozeného dítěte?

Obec má pohřbívací povinnost k tělu zemřelého. Tělem zemřelého je i tělo mrtvě narozeného dítěte, nikoli však tělo plodu po potratu nebo po umělém přerušení těhotenství. Tělem zemřelého se pro potřeby zákona o pohřebnictví a pro potřeby vyplnění listu o prohlídce zemřelého konkrétně rozumí „plod narozený bez známek života, jehož hmotnost je 500 g a více, nelze-li porodní hmotnost určit, narozený po dvacátém druhém dokončeném týdnu těhotenství, a nelze-li délku těhotenství určit, nejméně 25 cm dlouhý, a to od temene hlavy k patě.“ (Příloha k vyhlášce č. 297/2012 Sb., o listu o prohlídce zemřelého, nečíslovaná poznámka pod čarou pro účel vyplnění listu). Pouze takovému plodu (mrtvě narozenému dítěti) náleží prohlídka lékařem ukončená vyplněním listu o prohlídce zemřelého a zajištění slušného pohřbení obcí. V této souvislosti vznikla potřeba zajistit důstojné zacházení i s tělem plodu potraceného živě pod hranicí tzv. viability; podle § 30 odst. 2 zákona o pohřebnictví „plod po ukončení těhotenství, který vykazoval známky života“, proto patří pod pojem „tělo zemřelého“, nikoli pod definici „jiných lidských pozůstatků“. Těmto lidským pozůstatkům musí být zajištěna stejná pieta a důstojnost jako živě narozeným dětem zemřelým bezprostředně po porodu.

7.11 Jak bude posuzována situace u obcí, které jsou vlastníky a provozovateli veřejných pohřebišť?

Vždyť z povahy věci samé nemůže de facto vzniknout smluvní vztah, v němž by obec vystupovala současně jako pronajímatel nemovitosti i jako její nájemce?

K otázce účelně vynaložených nákladů u položky „nájem hrobového místa“ je možné obecně uvést, že náhrada nákladů u této položky bude moci být obcí u MMR úspěšně uplatněna v závislosti na tom, zda obec náklady na tuto položku vynaloží, či nikoli. U obcí, které jsou vlastníky a provozovateli veřejných pohřebišť, na kterých bude tělo zemřelého pohřbeno, zpravidla nevznikne nájemní vztah, a tedy ani náklad na nájem hrobového místa. Vyhláška v § 4 odst. 2 písm. g) stanoví, že součástí slušného pohřbení žehem má být vždy uložení popela do hrobového místa, včetně rozptylové louky, ke které nájemní smlouva nemůže být nikdy vystavena (nejedná se o hrob ani hrobku). Rozptylové hrobové místo nemusí být tudíž vždy doloženo nájemní smlouvou. Vyžadujeme doklad o rozptylu.

7.12 Jakým způsobem bude MMR postupovat při náhradě účelně vynaložených nákladů, jejichž některá povinná dílčí položková část nemohla být obcí fakticky realizována, a tedy ani doložena?

Pokud některá povinná dílčí položková část nemohla být obcí fakticky realizována, nebude obec žádat úhradu za tuto položku po MMR. Nemusí jít jen o absenci nájemní smlouvy k hrobovému místu, ale i například o otázku nepoužití transportního vaku, vložky do konečné rakve nebo vynechání úpravy těla zemřelého — vše z objektivního důvodu (typicky: vak ani vložka nebyly použity, protože tělo zemřelého nebylo pohřbíváno ve značném stádiu rozkladu, nebo případné tělo zemřelého nebylo možné upravit z důvodu nákazy nebezpečnou nemocí). Z tohoto důvodu bude MMR postupovat při náhradě účelně vynaložených nákladů i při posuzování toho, zda došlo ke slušnému pohřbení, zásadně individuálně a s přihlédnutím k okolnostem každého jednotlivého případu.

Povinné položky za každých okolností nezávisle na způsobu pohřbení jsou pouze tyto:

- odměna pro provozovatele pohřební služby (nejedná se o odměnu "rozpuštěnou" do jednotlivých položek v rámci konkrétního pohřbení, ale o samostatnou výši stanovenou příkazcem pro příkazníka)
- konečná rakev (celodřevěná nebo dle ČSN Rakve 49 3160)
- rubáš (není-li oblečení do rubáše možné, je tělo rubášem důstojně zahaleno)
- uložení těla zemřelého do rakve
- manipulace s rakví (včetně přenesení nebo převezení rakve na veřejné pohřebiště či do krematoria)
- opatření hrobového místa (nájemní smlouva, nebo jednorázový poplatek za uložení urny či za rozptýl, úprava hrobu po slehnutí rovu, zaspárování hrobky, úprava hrobky pro ukládání urn apod.)

Povinné položky za každých okolností v případě pohřbení do země jsou dále tyto:

- hrobnické práce
- nájem hrobového místa na dobu tleci

Povinné položky za každých okolností v případě pohřbení žehem jsou dále tyto:

- kremace
- urna
- uložení popela do pevně uzavíratelné urny s označením
- manipulace s urnou (včetně přenesení nebo převezení urny s lidskými ostatky na veřejné pohřebiště)

Uzavření příkazní smlouvy s provozovatelem pohřební služby dle vyhlášky je podmínkou proplacení nákladů pohřbu, nikoli podrobná faktura provozovatele pohřební služby po jednotlivých položkách dle příkazní smlouvy. Faktury provozovatelů pohřebních služeb jsou předmětem dozoru finančních úřadů, které v souladu s cenovým výměrem Ministerstva financí kontrolují věcnou regulaci cen pohřebního zboží a služeb v rámci sociálních pohřbů.

7.13 Jakým způsobem a při předložení kterých dokladů či podkladů může obec uplatnit nájemné jako dílčí část nároku (pohledávky) v případě zemřelého bez dědiců u MMR? Když dílčí náklad nájemného povinně stanovený vyhláškou nemohl být z objektivních důvodů vynaložen?

Náhradu nákladů lze uplatnit pouze v případě, že náklad vznikl. V případě, že nevznikl, není možné náhradu žádat. A to ani v rámci pasiv pozůstalosti ani v případě náhrady nákladů uplatňovaných u MMR. Absence nájemního vztahu obce k hrobovému místu nemá za následek odmítnutí uplatněného nároku na náhradu pro nedodržení postupu stanoveného právním předpisem, to by hrozilo pouze v případě hrubého porušení uvedené vyhlášky (např. objednávka sociálního pohřbu nebyla ze strany obce ani po opakované výzvě doložena vůbec).

Nájem hrobového místa je součástí opatření hrobového místa, a proto je zřejmé, proč se ve vyhlášce objevuje jako samostatná povinná položka. Obec díky ní uplatní nárok na opatření hrobového místa i v rámci pasiv pozůstalosti.

U obcí, které jsou vlastníky a provozovateli veřejných pohřebišť, vyhláška nestanoví povinnost využívat pro sociální pohřby svá vlastní pohřebiště (ne vždy je to i provozně a technicky možné z důvodu dodržení řádu příslušného pohřebiště) a v opačném gardu nezakazuje, aby obce v příkazní smlouvě s provozovatelem pohřební služby nesjednaly i zajištění hrobového místa prostřednictvím nájemní

smlouvy uzavřené mezi provozovatelem pohřební služby a příslušným (byť i vlastním) pohřebišťem. Provozovatel pohřební služby často nabízí obci komplexní služby, a to nejen v oblasti sociálních pohřbů, ale i v oblasti správy pohřebiště. Nemá-li obec na svém pohřebišti zájem o zřizování vlastního hrobového místa (nikdy hrobové místo nezřídila, nejedná se o místní zvyk) může v příkazní smlouvě sjednat, ideálně se svou příspěvkovou organizací (typicky technické služby města), zajištění služeb „all inclusive“.

Položka „nájem hrobového místa“ jako součást účelně vynaložených nákladů obcí na zajištění slušného pohřbení je ze všech výše uvedených důvodů objektivně aplikovatelná u všech obcí, ať už vlastní veřejná pohřebiště nebo je pouze provozují či využívají služeb okolních pohřebišť.

Obci, která vypravila pohřeb a zároveň jako vlastník a provozovatel veřejného pohřebiště přikázala pohřební službě uložit urnu do svého vlastního obecního hrobu, sice nebude kompenzován v místě a čase obvyklý příjem z nájmu hrobového místa, ale ten nebude kompenzován ani těm obcím, které vypravily pohřeb, nejsou vlastníci ani provozovatelé veřejného pohřebiště, a přitom zároveň podle § 16 odst. 1 zákona o pohřebnictví neuzavřely pro tyto případy dohodu s obcí, která je provozovatelem pohřebiště. Tím totiž porušily princip meziobecní spolupráce v citovaném ustanovení požadovaný.

7.14 Je možné aplikovat ustanovení § 19 odst. 3 zákona o zadávání veřejných zakázek na sociální pohřby?

MMR doporučuje zejména statutárním městům, aby při předpokládané hodnotě veřejné zakázky pro zajištění agendy sociálních pohřbů postupovala obdobně jako u jiných veřejných zakázek obvyklé povahy.

Podle názoru MMR není možné aplikovat ustanovení § 19 odst. 3 zákona c. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, a zadavatel je tak povinen pro určení předpokládané hodnoty veřejné zakázky počítat hodnoty jednotlivých sociálních pohřbů. Jako ideální řešení se v tomto případě jeví uzavírání rámcových dohod.

V ustanovení § 19 odst. 3 zákona o zadávání veřejných zakázek je stanoveno zvláštní pravidlo pro veřejné zakázky, jejichž cena je v průběhu účetního období proměnlivá. Taková plnění není nutné počítat za 12 měsíců. Může jít například o případy nakupování potravin, pohonných hmot nebo letenek, pokud jsou nakupovány nikoli prostřednictvím dlouhodobých smluv, ale opakovaně podle aktuálních potřeb zadavatele a zadavatel opakovaně provádí výběr dodavatele. Pojem účetní období se vykládá podle zákona o účetnictví.

Uvedená výjimka vychází ze skutečnosti, že právě proměnlivost ceny v čase objektivně znemožňuje stanovení předpokládané hodnoty veřejné zakázky dle obecných pravidel pro její stanovení. Úmyslem výjimky je pak primárně umožnit zadavateli flexibilně reagovat na proměnlivost cen pořizovaných dodávek nebo služeb ve svůj prospěch, tedy nezatěžovat zadavatele formálními povinnostmi vyplývajících z přísnějšího režimu zadávacího řízení v situaci, kdy by tyto povinnosti (např. předepsané lhůty) mohly pro zadavatele zmařit možnost pořídit plnění za výhodných podmínek daných aktuálním cenovým vývojem. Je však třeba pamatovat na to, že rovněž při využívání tohoto pravidla je každý zadavatel povinen vždy postupovat v souladu s obecnými zásadami ve smyslu § 6 zákona o zadávání veřejných zakázek. Lze rovněž dovodit, že pravidla pro aplikaci uvedené výjimky musejí být vykládána restriktivně, aby nedocházelo k jejímu zneužívání a k obcházení zákona o zadávání veřejných zakázek.

7.15 Na základě likvidace dědictví byla uspokojena pouze část nákladů města na pohřeb. Má obec při likvidaci dědictví právo na náhradu vynaložených nákladů od MMR?

Obec toto právo nemá.

Na refundaci nákladů pohřbu zůstavitelů, jejichž dědictví bylo zlikvidováno, je možné pohlížet jak z pohledu zákona o pohřebnictví, tak z pohledu zákona o zvláštních řízeních soudních.

V souladu s § 5 odst. 5 zákona o pohřebnictví má obec právo na náhradu účelně vynaložených nákladů na pohřbení, bylo-li řízení o pozůstalosti zastaveno, nebo nebyla-li k němu dána pravomoc českých soudů. Obec jako žadatelka o náhradu nákladů na pohřeb je povinna státu doložit doklad o rozhodnutí o zastavení dědického řízení z důvodu Řádného či nepatrného majetku (podle ustanovení § 153 a § 154 zákona o zvláštních řízeních soudních). Tím zároveň státu dokládá, že po zůstaviteli není dědiců. S ohledem na dikci ustanovení je zřejmé, že toto se netýká případu, kdy je řízení o dědictví skončeno. Ukončení řízení o pozůstalosti se liší od zastavení řízení o pozůstalosti. Nařízení likvidace majetku náležejícího do likvidační podstaty (likvidace pozůstalosti) je ukončením, nikoli zastavením řízení o pozůstalosti. MMR může uvedené náklady obci uhradit pouze na základě zastavení řízení o pozůstalosti.

Podle § 277 zákona o zvláštních řízeních soudních, zanikají všechny neuspokojené pohledávky bez výjimky. Tedy zaniká i neuspokojená pohledávka vypravitele pohřbu z titulu vypravení pohřbu zůstavitele. Skutečnost, že v případě likvidace pozůstalosti zanikají všechny neuspokojené pohledávky bez výjimky, se do našeho právního řádu dostala již přijetím zákona č. 142/1950 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Dle našeho názoru je dlouhodobým úmyslem zákonodárce, aby byly pohřební náklady vypraviteli pohřbu primárně uhrazeny z pozůstalosti, což předpokládá projednání pozůstalosti soudem. MMR nemůže obci uhradit neexistující pohledávku. Je-li nařízena likvidace pozůstalosti, jsou pohledávky nákladu zůstavitelova pohřbu favorizovány oproti pohledávkám ostatních věřitelů a jsou zařazeny podle § 273 odst. 1 písm. e) zákona o zvláštních řízeních soudních před pohledávky těch, kteří vykonávali správu pozůstalosti do nařízení likvidace, před pohledávkami výživného a před všemi ostatními pohledávkami. Před pohledávkami nákladů zůstavitelova pohřbu jsou pouze pohledávky, které se týkají likvidace pozůstalosti, zpeněžení likvidační podstaty, odměny notáře nebo likvidačního správce. Nelze tedy tvrdit, že nejprve jsou uspokojeni věřitelé a teprve potom obec, která uhradila náklady sociálního pohřbu — opak je pravdou. MMR a Notářská komora se domnívají, že zákon o zvláštních řízeních soudních dostatečným způsobem reflektuje požadavek úhrady nákladů sociálního pohřbu v řízení o pozůstalosti — ve fázi likvidace pozůstalosti.

Pro výše uvedené případy, ve kterých obci neuhradí náklady na pohřeb zůstavitele ani dědic ani stát, slouží obci příjem nepatrného majetku od jiných zůstavitelů, který obci jako vypraviteli jejich pohřbu nabízí soudní komisař.

7.16 Jak nakládat s urnami ze sociálních pohřbů?

V souladu s ustavením § 5 odst. 2 zákona o pohřebnictví je nutné zabránit nakládání s urnami se zpopelněnými ostatky osob zemřelých bez dědiců nedůstojným, resp. morálně nepřijatelným způsobem. Urny nesmějí zůstat na úřadech obcí nebo v provozovnách pohřebních služeb, ideální je jejich uložení bez zbytečného odkladu do obecního společného hrobového místa na veřejném pohřebišti (obecní hrobka, hrob, úložiště uren, popřípadě vysyp či rozptýl popela). Náklady na uložení urny na pohřebišti jsou obcím MMR refundovány jako dílčí část účelně vynaložených nákladů na pohřbení.

Urnu s popelem nesmí obec nechat rok uschovanou u pohřební služby mimo pohřebiště ani pro případ, kdyby se příbuzní přece jen o urnu přihlásili. Povinnost provozovatele pohřební služby vyzvat vypravitele pohřbu k převzetí urny a 12 měsíců ode dne výzvy ji deponovat v provozovně, stanovená v § 7 odst. 1 písm. i) zákona o pohřebnictví, se vztahuje pouze na pohřby soukromé, nikoli sociální. Je nutné myslet na to, že u sociálních pohřbů je obci stanovena povinnost v § 5 odst. 2 zákona o pohřebnictví: uložit urnu s lidskými ostatky na veřejném pohřebišti.

7.17 Lze sociální urnu ze hřbitova pozůstalým vydat bez vědomí provozovatele pohřebiště?

Nebo se jedná o její exhumaci, o které rozhoduje pouze provozovatel pohřebiště.

V souladu s § 5 odst. 2 zákona o pohřebnictví je obec vypravující sociální pohřeb povinna v případě zajištění slušného pohřbení v krematoriu převzt urny s lidskými ostatky na veřejné pohřebiště. Na tomto pohřebišti je obec vypravující pohřeb povinna podle § 4 odst. 3 vyhlášky MMR opatřit hrobové místo včetně hrobové desky a uložit urnu s lidskými ostatky do:

- úložiště jednotlivých uren, nebo
- hrobu nebo hrobky, nebo
- rozptylové louky, nebo
- vsypové louky

Při žádosti pozůstalých o exhumaci sociální urny musí provozovatel pohřebiště postupovat podle § 22 odst. 5 zákona o pohřebnictví, a dále podle řádu konkrétního pohřebiště, který upravuje podmínky exhumace. Zpravidla o exhumaci sociální urny žádají pozůstalí písemně z naléhavých důvodů. Rozhoduje o ní vždy provozovatel veřejného pohřebiště (statutární orgán obce), nikoli vypravitel pohřbu (obecní úřad).

V případě rozptýlu není exhumace rozptýlených zpopelněných lidských ostatků technicky možná. V Jičíně městský úřad v samostatné působnosti rozhodl, že pozůstalému namísto exhumace urny nabídne rovnou nájemní právo k urnovému hrobu, ve kterém je sociální urna na náklady státu po dobu trvání hřbitova uložena samostatně.

Není-li osoby blízké, statutární orgán obce může dle svého rozhodnutí v souladu s § 114 odst. 1 občanského zákoníku umožnit uložení zpopelněných lidských ostatků na jakémkoli veřejném pohřebišti. Zpravidla se bude jednat o veřejné pohřebiště smluvní podle § 16 odst. 1 zákona o pohřebnictví. Je-li osoby blízké zemřelému, o adrese veřejného pohřebiště rozhodne obecní úřad v přenesené působnosti v souladu s § 5 odst. 2 zákona o pohřebnictví (viz také vyhlášku MMR č. 277/2017 Sb., o postupu obce při zajištění slušného pohřbení). Toto ad hoc rozhodnutí obce pak musí být přiloženo k žádosti o refundaci nákladu na tzv. sociální pohřeb, která bude spolu s dalšími povinnými dokumenty zaslána MMR. V případě, že by obec uložení urny nezajistilo, ale svěřilo osobě blízké, hrozí, že příjemce urny obci nedodá potvrzení o uložení urny, bez něhož MMR náklady vynaložené na sociální pohřeb neproplatí. Jako alternativní řešení se dále nabízí, že si tento doklad zajistí obec sama přímo od provozovatele pohřebiště, ve kterém byla urna příjemcem uložena.

7.18 Jakou podobu může mít hrobová deska, kterou obec opatří hrobové místo v případě Sociálního pohřbu?

Sepulkrální podoba hrobové desky není ve vyhlášce C. 277/2017 Sb., o postupu obce při zajištění slušného pohřbení, jednoznačně vymezena záměrně. Hrobová deska je zřízena obcí za účelem sepulkrálním ve významu označení hrobu a v něm pohřbených osob. Není tedy sama o sobě pomníkem

určeným k uctění památky pohřbeného (blíže viz odůvodnění vyhlášky). Pohřbení nebo uložení zpopelněných lidských ostatků na veřejném pohřebišti na náklady obce by nemělo na druhé straně zůstat pro veřejnost skryté a anonymní.

Pro účely věcně usměrňované regulace cen sociálních pohřbů jde ve výkladu pojmu hrobová deska Ministerstvo financí ještě dál. V sousloví „*opatření hrobového místa včetně hrobové desky jednoduchého provedení, zpravidla dřevěné, nebo stély označující hrob*“ je uvedeno v bodě 12 „*Služby spojené s pohřbením, které zajišťuje obec podle § 5 zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů*“ výměru Ministerstva financí č. 01/2019 ze dne 28. listopadu 2018, kterým se vydává seznam zboží s regulovanými cenami (Cenový věstník MF, ročník XLVI. ze dne 30. listopadu 2018, částka 14, str. 20) MF použilo pojem stéla z řeckého postavit, vztyčit, hebrejsky maceva, kterou známe ze židovských hřbitovů.

Lze tedy zejména z pietních důvodů doporučit obcím, aby byla hrobová deska vyrobena z trvanlivého materiálu, nejlépe ze dřeva nebo z jednoduše opracovaného kamene či z gravírovaného plechu, obsahující zejména jméno zemřelého a data jeho narození a úmrtí.

7.19 Komu přísluší dohledání osoby blízké a oznámení úmrtí? Jaká je role obce?

V souvislosti s úmrtím je podle § 86 zákona o zdravotních službách povinen pokusit se o oznámení úmrtí lékař. Pokud se mu osobu blízkou nepodaří kontaktovat, zaznamená tuto skutečnost do zdravotnické dokumentace zemřelého a vyrozumí o tom Policii ČR (PČR) s žádostí o vyhledání osoby blízké zemřelému a oznámení úmrtí.

Obec poté, co od provozovatele chladicího a mrazicího zařízení obdrží list o prohlídce zemřelého, ověří, že lékař prohlížející tělo a Policie ČR udělali pro vyhledání a oznámení úmrtí osobám blízkým vše, co bylo v jejich silách a že lhůta 96 hodin uběhla nejen od uložení těla do chladicího nebo mrazicího zařízení, ale také od oznámení úmrtí osobě blízké, jak požaduje ustanovení § 5 zákona o pohřebnictví.

V případě, že lékař ani PČR s obcí nespolupracují, měla by se obec pokusit oznámit úmrtí, a to dle vyhlášky MMR č. 277/2017 Sb., o postupu obce při zajištění slušného pohřbení, viz § 2 odst. 3: „*Obec ověří, zda od oznámení úmrtí osobě blízké zemřelému uplynula lhůta podle § 5 odst. 1 zákona; při pochybnostech, zda k oznámení došlo, oznámí úmrtí osobě blízké zemřelému, pokud je jí známa.*“

Jestliže by PČR odmítla lékaři i obci vyhledat kontakty či oznámit úmrtí osobám blízkým, je vhodné zaslat e-mail na oddělení pohřebnictví MMR (pohrebnictvi@mmr.cz), které případ bezprostředně oznámí ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia ČR.

7.20 Musí obec v souvislosti se zajištěním sociálního pohřbu vypisovat výběrové řízení.

Postup výběru provozovatele pohřební služby pro zajištění sociálního pohřbu se řídí postupem podle zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZZVZ“). Jelikož předpokládaná hodnota nepřesáhne 2 000 000 Kč bez DPH, jedná se o tzv. zakázku malého rozsahu. Zadavatel proto nemusí zadávat takovou zakázku v zadávacím řízení podle ZZVZ, je však povinen dodržet základní zásady dle § 6 ZZVZ.

Pohřební službu si přesto nemůže úředník obce vybrat dle vlastního uvážení. Obec jako zadavatel musí dodržet základní zásady dle § 6 ZZVZ:

- zásadu transparentnosti — zadavatel musí předem jasně stanovit kritéria výběru a postupovat tak, aby nevznikla pochybnost o objektivním výběru vítězné nabídky,
- zásadu rovného zacházení — zadavatel stanoví stejné podmínky všem potenciálním dodavatelům, tedy možnost přístupu k veřejné zakázce a možnost úspěchu ve výběrovém řízení je dána všem bez rozdílu,
- zásadu zákazu diskriminace — zadavatel nesmí neoprávněně zvýhodnit nebo znevýhodnit některého ze zájemců oproti ostatním, všichni mají stejnou příležitost zakázku získat,
- zásadu přiměřenosti — zadavatel nastaví parametry zadávacího řízení tak, aby byly přiměřené charakteru či předmětu veřejné zakázky (přiměřené požadavky na kvalifikaci, přiměřené zadávací podmínky, lhůty, smluvní pokuty apod.).

Nedostatek zákonné regulace u veřejných zakázek malého rozsahu řeší někteří zadavatelé tvorbou vlastních interních pokynů, jakým způsobem veřejné zakázky malého rozsahu realizovat. Vnitřní směrnice obce pro zadávání veřejných zakázek malého rozsahu může zadavateli přinést ulehčení postupů prostřednictvím jejich sjednocení.

Zpravidla bývá v takové směrnici odstupňována přísnost postupů podle předpokládané hodnoty, přičemž veřejné zakázky malého rozsahu s nejnižší hodnotou bývají zpravidla realizovány jako objednávky po předchozím provedení průzkumu trhu (např. srovnání veřejně dostupných ceníků několika potenciálních dodavatelů) a veřejné zakázky malého rozsahu blížící se svou hodnotou limitní hranici bývají realizovány nejpřísnějším postupem, který se již svým charakterem blíží standardnímu zadávacímu řízení (tzv. otevřená výzva). Pro stanovení správného postupu proto doporučujeme stanovit předpokládanou hodnotu dané služby a následně podle vnitřní zadávací směrnice obce určit správný postup pro nákup této služby. Hospodárný, efektivní a účelný výkon veřejné správy je předmětem kontroly finančních úřadů podle zákona o finanční kontrole (zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole). Každý zadavatel může také k tomu, aby prověřily i zadávání veřejných zakázek, pověřit své vlastní kontrolní orgány. Těmi jsou v případě obcí zejména finanční výbory. Výbory jsou při kontrole veřejné zakázky omezeny toliko na zjišťování jednotlivých postupů a jednotlivých navazujících kroků jejich popis. Své závěry pak mohou shrnout do zápisu o provedené kontrole s uvedením případných zjištěných nedostatků, který je určen zastupitelstvu obce.

Specifickou možnost kontroly nad postupem zadavatele při zadávání veřejných zakázek malého rozsahu upravuje zákon o přezkoumávání hospodaření územních samosprávných celků a dobrovolných svazků obcí (zákon č. 420/2004 Sb., o přezkoumávání hospodaření územních samosprávných celků a dobrovolných svazků obcí, ve znění pozdějších předpisů), dle něhož veřejné zakázky malého rozsahu jsou předmětem přezkoumání, prováděného každoročně krajským úřadem či auditorem nebo auditorskou společností (§ 2 odst. 2 písm. c) zákona č. 420/2004 Sb. zákona o přezkoumávání hospodaření územních samosprávných celků a dobrovolných svazků obcí). Tento proces je ovšem prováděn v rámci přezkoumávání hospodaření, jehož primárním účelem je zpětně provést kontrolu v oblasti rozpočtu a hospodaření obce, a to navíc pouze za předcházející kalendářní rok. S podnětem ke kontrole postupu obce v samostatné působnosti se můžete obrátit na Ministerstvo vnitra (§ 129 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích).

7.21 Našel jsem v parku u odpadkového koše dvě urny, na kterých je pouze vyražené jakési číslo. Jiné údaje jsou nečitelné. Komu je mám odevzdat?

Pevně uzavřenou urnu označovanou obecně jako úřední, ať již skutečně obsahuje zpopelněné lidské ostatky nebo jiný sypký materiál, nemá nálezce podle § 4 odst. 1 písm. g) zákona o pohřebnictví právo otevřít. Bez zbytečného odkladu (obvykle do tří dnů) by ji měl odevzdat na obecní či městský úřad obce, na jejímž území schránku nalezl.

Postupuje tak dle ustanovení občanského zákoníku o věci nalezené. V případě, že byla urna nalezena ve veřejné budově nebo ve veřejném dopravním prostředku, odevzdá ji nálezce provozovateli těchto zařízení, který obvykle postupuje tak, jako by byl sám nálezcem a urnu předá příslušnému obecnímu nebo městskému úřadu. Obec poté vyhlásí nález způsobem, jak je tomu zvykem. V případě, že se vypravitel pohřbu žehem, dědic nebo jiná osoba blízká zemřelému (identifikace zemřelého je možná podle evidenčního čísla zpopelnění uvedeného na urně) o urnu nepřihlásí, obec ji na své náklady uloží na veřejném pohřebišti (do úložiště jednotlivých uren, hrobu nebo hrobky, případně ostatky rozptýlí na rozptýlové loučce nebo je vsype do louky k tomu určené). O tomto uložení urny na veřejném pohřebišti do obecního hrobu provozovatel pohřebiště provede záznam do hřbitovní knihy.

Obdobně postupuje nálezce např. lebky, která nese známky muzeálního kusu či předmětu sloužícího k výuce (může být např. označena inventárním číslem).

8 Vypravitelé pohřbů

8.1 Jak postupovat při žádosti o vydání pozůstatků po potratu.

Jestli tomu dobře rozumím, způsob vydání plodu po potratu není v § 5a zákona o pohřebnictví specificky vymezen a záleží na postoji každého zdravotnického zařízení. Představa, že pro vlastní nenarozené dítě, které mělo tak specifickou diagnózu jako je anembryomolla (tzn., že ze zárodku se vyvíjí pouze plodové obaly, embryo není vůbec viditelné), si žádám z důvodu vnitřního předpisu poskytovatele zdravotní služby pohřební vůz, je pro mě zcela absurdní a možná i svým způsobem nedůstojná. Očekávám v této intimní situaci spíše neobyčejnou dávku soukromí, ticha a respektu k mému rozhodnutí, ne složité papírování, anonymní muže v černém a oficiální převozy na oficiální obřady a strojený soucit, případně lhotejnost. Myslím, že pokud ženy o vydání přemýšlejí, velmi často v tom nemají oporu a pochopení ani ve svém muži, natož ve svém nejbližším okolí, takže se v důsledku nedostatku sil (a informací) a časovém stresu rozhodnou pro konvenční řešení.

Podle našeho názoru je problém částečně v tom, že ženu, která jde na potrat (zejména na ten spontánní), většinou vůbec nenapadne hledat, co k tomu říká zákon o pohřebnictví (nebo na to nemá čas a energii). Málokdo má všeobecný přehled o veškeré legislativě, aby znal svá práva ještě předtím, než se v tak specifické situaci ocitne. Existuje řada organizací, odborných publikací a internetových stránek, které se podobnými tématy zabývají a umí být velmi nápomocné. Rád poradí také lékařský i nelékařský personál poskytovatele zdravotních služeb. Právní řád České republiky skutečně nestanoví žádný postup, záměrně nevydal žádný závazný formulář. Základním kritériem zákonnosti je ustanovení občanského zákoníku, který v § 92 odst. 1 stanoví: „Lidské tělo je pod právní ochranou i po smrti člověka. Naložit s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky způsobem pro zemřelého nedůstojným se zakazuje.“ Máte-li v úmyslu splnit tuto přirozeně lidskou povinnost, máte právo požádat lékaře výslovně, nikoli písemně.

8.2 Kopání hrobu

Může se někdo z pozůstalých pod dohledem kvalifikovaného hrobníka podílet na vykopání hrobu jako asistent? Jde o konkrétní případ, kdy se vnuk domluvil s dědečkem, že se bude podílet na vykopání hrobu. Tato dohoda vznikla v době, kdy vnuk pracoval u Technických služeb a kopání hrobů patřilo k jeho běžným povinnostem. S tímto řešením souhlasí i rodina pozůstalých. Správcová hřbitova z bezpečnostních důvodů odmítla požadavek o zapojení vnuka do výkopu hrobů s argumentem, že již není zaměstnancem Technických služeb, takže se nemůže na vykopání hrobu podílet ani jako asistent pod dohledem kvalifikovaného hrobníka. V současnosti je situace taková, že pozůstalí požádali správce

hřbitova o písemné zdůvodnění, a správce hřbitova požádal o písemnou žádost, aby na ni mohl reagovat.

Každý nájemce hrobového místa nebo jeho zmocněnec má právo společně s vypravitelem pohřbu, příslušnou pohřební službou a při respektování řádu pohřebiště vykopat hrob a pohřbít do něj svépomocí. Tento právní názor Ministerstvo pro místní rozvoj opírá o ustanovení § 19 odst. 2 písm. 1) zákona o pohřebnictví, které ukládá provozovateli pohřebiště podrobně v řádu pohřebiště upravit podmínky pro dohled nad provozovatelem pohřební služby, který na základě smlouvy s vypravitelem pohřbu hodlá na pohřebišti provádět výkopové práce související s pohřbíváním a exhumací.

8.3 Pohřbení metodou kompostace

Je mi 93 let a zajímám se o možnost kompostování lidských pozůstatků. O této metodě používané v cizině jsem se dozvěděla nedávno. Přála bych si, aby tento ekologický způsob pohřbení byl zaveden i u nás. Bude to v dohledné době možné?

Nevíme, o jakou konkrétní metodu se zajímáte. Jako kompostování lze chápat pohřbení ve speciálním rubáši do země na pohřebišti. Tato metoda je u nás legální, bude-li při pohřbení v tomto rubáši dodržena hloubka hrobu. Konkrétní řád pohřebiště pak stanoví další požadavky, zejména na ekologické rakve, které by kompostaci nemusely bránit, např. budou-li vyrobeny z přírodního ratanu.

Máte-li ovšem na mysli kompostování na svém pozemku mimo pohřebiště, pak je nutné zdůraznit, že tento způsob pohřbení, který se v posledním období propaguje v některých zemích jako alternativa k tradičnímu způsobu pohřbu do země nebo žehem, není v České republice zákonem o pohřebnictví (zákon č. 256/2001 Sb.) povolen.

Výše uvedený zákon byl novelizován s účinností od 1. září 2017. Další koncepční změny zákona je možno uskutečnit po pěti letech, tj. po přezkumu jeho dopadů na oblast pohřebnictví. Z tohoto důvodu v blízkém budoucnu nebude u nás možné provést pohřbení způsobem kompostace.

Jestliže však trváte na možnosti kompostace svých pozůstatků jiným způsobem, je zde určitá možnost, která by mohla Vašim představám vyjít vstříc. Své tělo můžete nabídnout pro vědecké účely dle ustanovení § 5 odst. 1 zákona o pohřebnictví, a to za podmínky, že poté bude pohřbeno metodou kompostování lidských pozůstatků. Na základě smlouvy s některým vědeckým pracovištěm, které by přistoupilo na tuto podmínku pohřbení, bylo možné, aby Vaše přání bylo uskutečněno.

